

INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

HELA STADEN

- En kvalitativ studie om hur Göteborgs stad försöker motverka segregationen.

SQ4562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp
Scientific Work in Social Work, 15 higher education
credits

Kandidatnivå

Termin VT 16

Författare:

Teresia Christiansen Rudhe

Josefine Ekström

Handledare:

Anders Törnquist

Abstract

Titel: Hela staden – En kvalitativ studie om hur Göteborgs stad försöker motverka segregationen.

Författare: Teresia Christiansen Rudhe & Josefine Ekström

Nyckelord: Segregation, bostadspolitik, social blandning, social hållbarhet och gentrifiering.

Syftet med studien var att genom en kvalitativ ansats undersöka hur Göteborgs stad arbetar för att minska boendesegregationen i staden. Vi undersökte två områden, Hammarkullen och Frihamnen, som på två olika sätt försöker motverka segregationen och skapa social blandning. Vi intervjuade sex personer som arbetar för områdenas utveckling och övergripande med segregationsfrågor i staden. Vi använde oss av en teoretisk referensram bestående av begreppen makt, etnicitet och diskriminering, social exkludering, klass och kapital, gentrifiering, grannskapseffekter och stigberoende.

Studien visade på hur staden försöker motverka segregation genom att bygga blandade upplåtelseformer och i Frihamnen även ha olika hyresnivåer för olika inkomstgrupper. Det fanns en större vilja till nytänkande i segregationsfrågor i den centrala staden än i utsatta områden. Resultaten indikerade även på att det krävs fler insatser än nybyggnation för att bryta utanförskapet i staden. I båda områdena fanns en risk för undanträngning av de med lägst inkomst. Medelklassens perspektiv visade sig vara det centrala för planering av nya bostäder. För att motverka segregationen krävs att politiken tar ett större ansvar och ställer krav på marknaden.

Innehållsförteckning

Tack till	4
1 INLEDNING	5
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	6
1.3 RELEVANS.....	6
1.4 FÖRFÖRSTÅELSE	7
2 BAKGRUND.....	8
2.1 Fokusområde: Hammarkullen.....	8
2.2 Fokusområde: Frihamnen	9
2.3 Boendesegregation	10
2.3.1 Segregationen i Göteborg	10
2.4 Social hållbarhet.....	11
2.4.1 Göteborg och social hållbarhet	12
2.5 Bostadspolitik.....	12
2.6 Upplåtelseformer, allmännyttan och byggvilja.....	13
2.7 Social blandning	15
3 KUNSKAPSLÄGE.....	18
3.1 Segregationsmotverkande åtgärder i Sverige	18
3.1.1 Social blandning i Sverige.....	20
3.2 Segregationsmotverkande åtgärder i Europa	22
3.3 Relevans för studien.....	25
4 TEORETISK REFERENSRAM	27
4.1 Makt	27
4.2 Etnicitet och diskriminering	28
4.3 Social exkludering	29
4.4 Klass och kapital	29
4.5 Gentrifiering.....	31
4.6 Grannskapseffekter.....	31
4.7 Stigberoende	33
5 METOD	34
5.1 Metodval	34
5.2 Litteratursökning.....	35
5.3 Urval	35
5.4 Genomförande av intervjuer.....	37
5.5 Analytiskt tillvägagångssätt.....	38
5.6 Etiska överväganden	39

5.7 Arbetsfördelning	41
5.8 Tillförlitlighet	41
6 RESULTAT OCH ANALYS.....	43
6.1 Hur försöker staden motverka den rådande segregationen i Hammarkullen?	43
6.1.1 Att bygga blandat	43
6.1.2 Risk för undanträngning.....	45
6.1.3 Allmännyttan och marknaden.....	46
6.1.4 Att öka byggviljan	48
6.1.5 Vem flyttar?.....	49
6.1.6 Sammanfattning	50
6.2 Hur planeras det för att få en social blandning i Frihamnen?	50
6.2.1 Planeringen av Frihamnen	50
6.2.2 Bostadsmarknadens roll.....	51
6.2.3 Blandad stad	53
6.2.4 Risk för gentrifiering.....	56
6.2.5 Vem byggs det för?	58
6.2.6 Socialt blandat boende och interaktion	59
6.2.7 Sammanfattning	60
6.3 Hur kan segregationen motverkas i Göteborg som helhet?	61
6.3.1 Hela staden	61
6.3.2 Politiska styrmedel	63
6.3.3 Sammanfattning	66
7 AVSLUTANDE DISKUSSION	67
8 REFERENSER	72
9 BILAGOR	79
9.1 Förklaring av studie.....	79
9.2 Intervjuguide 1	80
9.3 Intervjuguide 2	82
9.4 Intervjuguide 3	84
9.5 Intervjuguide 4	86
9.6 Intervjuguide 5	88
9.7 Intervjuguide 6	90

Tack till

Vi vill tacka samtliga respondenter som har gjort denna studie möjlig! Tack för att ni gav oss er tid och ert engagemang. Vi vill även tacka vår handledare Anders Törnquist som under processen har bidragit med både stöd och hållit oss fokuserade i processen. Tack Anders för att du alltid funnit tid för att besvara våra frågor och bidragit med tips på värdefull litteratur.

1 INLEDNING

I dagens Sverige präglas många stadsbilder av en delad stad med en etnisk och ekonomisk segregation. Debatten om segregationen och dess konsekvenser har fått stort utrymme i media de senaste åren, Dagens Nyheter rapporterade år 2015 om hur både den ekonomiska och etniska segregationen i Sverige har ökat de senaste tjugo åren (Örstadius, 2015). Med de stora flyktingströmmarna till Sverige och en högerextremism som tar allt större utrymme, talas det om det polariserade Sverige där befolkningen delas upp i ett vi och dom (Stenberg, 2015). Sverige har även fått kritik från Europarådets experter för att inte arbeta tillräckligt hårt för att motverka den rådande segregationen och att segregationen därför riskerar att tillta (TT, 2015).

Statsvetaren Anders Sundell räknade i ett segregationsindex ut att Göteborg är Sveriges tredje mest segregerade stad, efter Trollhättan och Botkyrka (Sundell, 2013). Rapporter har visat på hur levnadsvillkoren och folkhälsan skiljer sig kraftigt åt beroende på vilken stadsdel som invånaren lever i. Till exempel skiljer sig medellivslängden för män hela nio år mellan Askim och Bergsjön i Göteborg (Göteborgs Stad, 2014).

Göteborgs Stad har länge talat om att segregationen är en prioriterad fråga, ett av stadens mål är att minska segregationen (Göteborgs stad, 2014). Detta samtidigt som de sociala klyftorna faktiskt ökat och de mål som staden satt upp inte har uppfyllts. Det har argumenterats för att det framtida byggandet måste ta större hänsyn till sociala konsekvenser och ha ett mer långsiktigt tänk. I Göteborgs-Posten år 2014 hävdade forskare att det till stor del är stadsbyggandet som faktiskt upprätthåller segregationen och ökar utanförskapet (Legeby, Berghauser & Marcus, 2014). I en krönika i Aftonbladet kopplas de senaste årens gängskjutningar och kriminalitet i Göteborgs utsatta stadsdelar, tillsammans med IS-anhängare i dessa stadsdelar, ihop med den starka segregationen i staden (Fadakar, 2015).

På grund av bostadsbristen i Göteborg är behovet av nya stadsdelar och bostäder stort. Det finns idag flera projekt i Göteborg för att bygga bort bostadsbristen och

för att bygga samman staden, där det redan från början finns en tanke att bygga för alla och att undvika att segregationen ökar ytterligare. Detta uttrycks med målet att skapa en socialt hållbar stad (Göteborgs stad, 2014). Vi blev nyfikna på hur Göteborg på olika sätt, i olika stadsdelar, försöker arbeta för att motverka segregationen och för att bygga samman staden till en helhet. Därför valde vi att fokusera på två olika områden i Göteborg, Frihamnen och Hammarkullen, som ger uttryck för två sätt att möta och motverka segregationen. Hammarkullen är ett så kallat utanförskapsområde som på olika sätt vill locka till sig andra socioekonomiska grupper för att på så sätt minska segregationen. I Frihamnen är ett obebyggt område i den centrala staden där staden redan från början vill undvika segregation genom att göra det möjligt för olika socioekonomiska grupper att bo i samma område. Vi kommer nedan att beskriva närmre varför dessa två områden är av intresse.

1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet med studien är att genom en kvalitativ ansats undersöka hur Göteborgs stad arbetar för att minska boendesegregationen i staden. Detta genom att fokusera på två exempel, ett i Hammarkullen och ett i Frihamnen, som syftar till att motverka segregationen i Göteborg.

- Hur försöker staden motverka den rådande segregationen i Hammarkullen?
- Hur planeras det för att få en social blandning i Frihamnen?
- Hur kan segregationen motverkas i Göteborg som helhet?

1.3 RELEVANS

Segregationen är en vår tids stora sociala utmaningar. En grundpelare i det sociala arbetet är att alla människor skall ha rätt till lika levnadsvillkor (Socialtjänstlagen kap 1:1§). Med en segregerad stad minskas dessa möjligheter för vissa grupper medan andra gynnas. Boendesegregationen innebär en kategoriell uppdelning av människor, där vissa grupper tvingas bo i områden de inte själva valt.

Segregationen blir till ett socialt problem när människor påverkas negativt av den och inte kan förändra sin situation (Sunesson, 2002).

Att ha kunskap om den segregerade staden är viktigt för att få förståelse för samhällets utsatta grupper och för att kunna förändra staden till en mer jämlik och rättvis sådan. Segregationen har stor relevans för det sociala arbetet då många av de människor som socialarbetare möter dagligen påverkas av det segregerade samhället, till exempel med svårigheter till att få en lägenhet och en misstro till samhället i stort.

1.4 FÖRFÖRSTÅELSE

Vi författare genomförde vår verksamhetsförlagda utbildning på två olika enheter på socialtjänsten i Angered. Det är den stadsdel i Göteborg som brukar beskrivas som en av de mest segregerade, med lägst medelinkomst och högst andel arbetslösa (Göteborgsbladet, 2015). Under vår tid där stötte vi ofta på olika sorters problematik som kan kopplas till segregationen. Den höga arbetslösheten, det stora antalet personer på långvarigt försörjningsstöd och den stora andelen ungdomar som lämnade skolan med ofullständiga betyg är endast några exempel. Många av de människor vi träffade på lämnade nästan aldrig Angered, då de inte kände sig hemma i resten av staden. Det var även påtagligt hur bostadsbristen vidhöll det utanförskap som finns, genom att det för många inte fanns något annat val än att stanna kvar i området. Där och då väcktes intresset för att studera segregation och den problematik Göteborg ställs inför med en ökande befolkning och växande klyftor.

2 BAKGRUND

2.1 Fokusområde: Hammarkullen

Hammarkullen är ett område i Göteborgsstadsdelen Angered som byggdes som en del av miljonprogrammet på 1960- och 70-talen (Törnquist, 2001). Det då glesbebyggda Angered införlivades i Göteborgs kommun 1967 för att få utrymme för bostäder till stadens växande befolkning (Hansson, 2005). Från början var det arbetare från landsbygden och andra delar av staden som flyttade till Hammarkullen, samt en stor andel finländare. Andelen invånare med utländsk bakgrund blev större i och med flyktingströmmarna från 1970-talet och framåt. Redan tidigt i områdets historia, på 1970-talet, började Hammarkullen beskrivas som ett socialt problemområde med stor andel socialbidragstagare, hög kriminalitet och mycket missbruk. Media skrev om Hammarkullen som ett oroligt område där våldet regerade, och många lägenheter stod tomma. En stor del av husen missköttes av de privata hyresvärdarna. Samtidigt började ett starkt föreningsliv växa fram som präglar området än idag (Törnquist, 2001). Bland annat öppnade föreningsaktiva upp ett Folkets Hus i ett oanvänt bostadshotell och latinamerikanska invandrare bidrog till att på 1970-talet starta upp Hammarkullekarnivalen som lockar besökare varje år (Hansson, 2005).

Idag bor det runt 8000 personer i Hammarkullen, av dessa har 84 % utländsk bakgrund. Runt 15 % är arbetslösa, jämfört med 6 % i Göteborg som helhet, och runt 14 % har en eftergymnasial utbildning på tre år eller längre, i jämförelse med Göteborgssnittet på 34 %. Medelinkomsten ligger runt 148 000 kr om året, vilket kan jämföras med medelinkomsten i hela Göteborg på 269 000 kr (Göteborgsbladet, 2015). I centrala Hammarkullen ligger de storskaliga skivhus i betong som ofta fått representera både stadsdelen och miljonprogrammet i helhet. Lite längre bort ligger mer småskaliga hus uppbyggda kring gårdar och med mycket natur omkring (Törnquist, 2001). Samtliga flerbostadshus är hyresrätter, och resterande dryga 20 % är äganderätter såsom villor och radhus (Stadsbyggnadskontoret i Göteborg, 2009).

I början av år 2016 köpte Allmännyttiga Bostadsbolaget i Göteborg ett stort antal bostäder i Hammarkullen och blev därmed den dominerande aktören i området. I

samband med köpet berättade Bostadsbolaget att de planerar att renovera lägenheterna och omvandla delar av beståndet till kooperativa hyresrätter och bostadsrätter (Bostadsbolaget, 2015). De uppköpta bostäderna beskrivs som försummade och mögelskadade, varav många knappt renoverats sedan de byggdes på 60-talet (Miljöpartiet de gröna, 2015). Det finns även planer på att bygga fler bostäder i området för att området ska bli mer levande. Att både bygga småhus och flerbostadshus, med bostadsrätter och hyresrätter, ses som viktigt för att öka möjligheterna till bostadskarriär och öka områdets attraktivitet (Stadsbyggnadskontoret i Göteborg, 2009).

2.2 Fokusområde: Frihamnen

I Frihamnen, en centralt belägen obebyggd del av Göteborg som tillhör Lundby stadsdelsförvaltning, skall ett helt nytt bostadsområde skapas. Detta med en tanke om social hållbarhet, där familjer med olika socioekonomisk bakgrund skall få plats. Stadsdelen vill som ett politiskt mål få en större blandning av olika sociala grupper (Stadsbyggnadskontoret, 2014). Tanken med bebyggelsen, av den idag obebyggda stadsdelen, är att knyta an Hisingsidan till övriga Göteborg genom att bebygga pirerna och skapa en tät förbindelse till andra sidan älven. Tanken är även att Frihamnen skall vara ett socialt hållbart område med flera olika typer av boenden och där flera olika socioekonomiska grupper skall få plats att bo. Segregationen skall motverkas genom att bygga en tät stadsdel med olika typer av boenden. I Frihamnen skall det både få plats företag såväl som boenden (ibid.).

I området skall det byggas cirka 9000 bostäder som har plats för runt 18 000 personer. Det skall även finnas möjlighet för cirka 15 000 arbetsplatser i Frihamnen (Stadsbyggnadskontoret, 2014). I de dokument som finns om Frihamnen står det skrivet att Frihamnen skall vara en testarena för en ny typ av social hållbart boende (Stadsbyggnadskontoret, 2011). I området skall det både rymmas höghus och husbåtar, parker och badplats. Planen är att den första etappen av projektet skall stå klart år 2021 och då skall cirka 1000 bostäder vara byggda (Stadsbyggnadskontoret, 2014). Frihamnen skall enligt planerna vara en hållbar stad både utifrån ett socialt och ekologiskt perspektiv, därför planeras området för att minska biltrafiken och underlätta för gång och cykling (Stadsbyggnadskontoret, 2014).

2.3 Boendesegregation

Segregationen har flera ansikten, det kan handla om allt från ålderssegregation till etnisk segregation. Boendesegregation definieras som en åtskillnad av människor i geografiska områden, oftast beroende på inkomst eller etnicitet. Dessa två perspektiv är ofta parallella med varandra och det är ibland svårt att veta vad som är etnisk och vad som är en socioekonomisk segregation (Kölegård, 2012). Vi har i uppsatsen valt att fokusera både på den socioekonomiska och etniska boendesegregationen och ser dessa som sammanflätade.

Ekonomiskt segregerade områden kan både innebära områden som har en hög medelinkomst och områden med en låg. Detsamma gäller för den etniska segregationen, där det i ett visst område endast bor personer med en etniskt svensk bakgrund medan det i andra bor personer som är födda utanför Sverige. Dock så benämns oftare de områden med en låg medelinkomst eller som har en hög andel utlandsfödda som segregerade. Det är dessa områden som traditionellt uppfattas som problematiska och diskuteras i arbetet mot segregation, inte de områdena med en hög medelinkomst (Törnquist, Olsson & Claesson, 2012).

Bostadssegregationen kan vara mer eller mindre självvald, detta kan exempelvis vara genom att personen själv väljer i ett bostadsområde där ens grannar har liknande bakgrund som en själv. Dock så finns det en tvingande del av segregationen när personer med en lägre inkomst tvingas att bosätta sig i ett område utanför staden, och i områden som anses ha en lägre status, då hyrorna i de centrala delarna är allt för höga. Därmed är inkomsten för invånarna i ett område central för vilken status området får och vilka invånare som har möjligheten att bosätta sig där. I de områden där medelinkomsten är hög så är bostadsbolagen mer benägna att renovera, kvaliteten blir högre och bostäderna har generellt sett en högre standard. De bostäder där de boende har en låg inkomst tillåts i större utsträckning förfalla och ansvaret för bostäderna skjuts åt sidan (Lind & Lundström, 2007).

2.3.1 Segregationen i Göteborg

Göteborg är en polariserad stad, med en tydlig uppdelning av fattiga och rika områden (Andersson, Bråmås & Hogdahl, 2009). I Göteborgs stads antagna budget

för 2016 står det inskrivet hur den delade staden ska motverkas genom en stärkt välfärd och en politik för ett varierat bostadsutbud. Staden ska byggas samman och det ska bli lättare att ta sig mellan olika områden (Socialdemokraterna, Miljöpartiet de gröna, Vänsterpartiet och Feministiskt Initiativ, 2015).

I Göteborg äger allmännyttan en stor del av de hyresrätter som finns i staden. Både inne i de centrala delarna men även i de utsatta områdena. Till skillnad från andra delar av Sverige har allmännyttan behållit sin ställning på marknaden vilket har lett till att det finns en större ekonomisk blandning bland de som bor i de allmännyttiga bostäderna i Göteborg (Salonen, 2015). Dock är uppdelningen i allmännyttans olika områden hög, med vissa områden som består av en majoritet låginkomsttagare (Andersson, Bråmås & Hogdahl, 2009).

2.4 Social hållbarhet

Social hållbarhet är ett övergripande och orienterande begrepp, som tillsammans med den miljömässiga och den ekonomiska hållbarheten utgör hållbarhetsbegreppet som syftar till vår långsiktiga överlevnad (Olsson, 2012). Social hållbarhet brukar dels ses ur ett välfärdsperspektiv, att människor ska ha möjlighet att leva ett bra liv och att tillgångarna är rättvist fördelade. För att minska riskerna för utestängning och öka delaktigheten blir välfärden central i ett socialt hållbart samhälle. Även problemlösningskapaciteten är viktig, och handlar om hur de sociala systemen i ett samhälle klarar av att hantera olika problem och intressen. Social hållbarhet brukar ofta kopplas ihop med segregation, där en minskad sådan ses som viktig ur ett rättviseperspektiv och för ett inkluderande samhälle (Olsson, 2012).

Boverket (2010) menar att en socialt hållbar stadsutveckling bör ta hänsyn till olika samhällsgruppers behov, förbättra förutsättningarna för att människor kan mötas och främja jämställdheten. Den bör även syfta till att staden ökar integrationen mellan olika grupper och minskar boendesegregationen genom olika utvecklingsinsatser.

2.4.1 Göteborg och social hållbarhet

Social hållbarhet ingår som ett av Göteborgs stads budgetmål, tillsammans med de andra hållbarhetsdimensionerna, och står inskrivet i stadens reglemente. Det ses som ett led i att skapa en mer jämlik och demokratisk stad, med mindre sociala och ekonomiska klyftor. Alla stadsdelar och verksamheter i Göteborg skall arbeta för social hållbarhet (Göteborgs stad, 2014).

Göteborgs stad har tagit fram en metod för att arbeta mot ett mer socialt hållbart Göteborg. Metoden kallas för Social konsekvensanalys, SKA, och skall appliceras tidigt i processer vid planerandet av de nya bostadsområdena runt om i staden. Målet med SKA är att Göteborg skall vara tillgängligt för alla medborgare och att alla områden skall ha tillgång till service i sitt närområde och inte behöva förflytta sig långa sträckor för att få tillgång till just detta. För att kunna skapa ett hållbart samhälle så menar SKA-rapporten att fokus skall ligga fyra olika huvudbegrepp: *Sammanhållen stad, Samspel, Vardagsliv och Identitet* (Stadsbyggnadskontoret, 2011).

2.5 Bostadspolitik

Alla de beslut politiker fattar som handlar om styrning av bostadsmarknaden benämns som bostadspolitik. Bostadspolitiken kan delas upp i följande tre delar. Bostadspolitiska mål, som exempelvis allas rätt till bostad. Bostadspolitiska medel, som är åtgärder som syftar till att påverka människors bostadsförhållanden, exempelvis bostadsbidrag. Slutligen finns också bostadspolitiska effekter, det vill säga beslut som får effekter på bostadspolitiken, till exempel skattepolitik. Det kan därför sägas vara ett väldigt brett och omfattande begrepp (Lind & Lundström, 2007). Vi har valt att beskriva de delar av bostadspolitiken som är relevanta för syftet med studien.

Historiskt sett präglades åren 1940-1990 av en intensiv bostadspolitik, där staten tog ett stort ansvar för att se till att det finns bostäder av kvalitet för alla. Bostadspolitiken kännetecknades av ett helhetsperspektiv där många olika medel använts för att uppnå målen (Lind & Lundström, 2007). Sedan efter andra världskriget har bostadspolitiken i Sverige varit generell, då den riktats mot hela

bostadsmarknaden med dess olika upplåtelseformer. Till skillnad från många andra länder finns än så länge inga inkomst- eller behovsprövningar för att få en viss bostad. Två viktiga principer i svensk bostadspolitik har varit att bostaden är en social rättighet och att neutralitet ska råda mellan upplåtelseformerna. Detta innebär att ingen upplåtelseform ska gynnas före någon annan. Det kan dock diskuteras hur neutral bostadspolitik faktiskt är idag, då bostadsrätten och äganderätten gynnas genom den förda skattepolitiken (Bengtsson, 2015).

Det brukar talas om ett systemskifte i bostadspolitik år 1991, då staten minskade sitt inflytande på bostadsmarknaden för att istället låta marknaden styra i högre grad. Det statliga ekonomiska stödsystemet till byggande och förvaltning av bostäder avvecklades och konkurrens och valfrihet blev de nya ledorden. På så sätt hoppades man att bostäder skulle byggas till rimliga priser (Bengtsson, 2015). Politiken har velat minska sin roll, för att istället överlämna bostadsfrågan till marknaden, exempelvis genom utförsäljning av allmännyttan. Genom denna förändring så minskade inkomstblandningen i allmännyttan, de som blev kvar i allmännyttan var i högre grad än för låginkomsttagare. Detta riskerar i framtiden att hota allmännyttans tanke om en bostad för alla, om endast personer med sämre ekonomi bor i allmännyttig hyresrätt (Salonen, 2015).

Den sociala bostadspolitik handlar om åtgärder för att alla människor ska ha rätt till bostad och leva i acceptabel standard. Det har genom åren exempelvis handlat om att ingen ska behöva vara hemlös eller leva i trångboddhet. I dagens Sverige är segregationen ett ämne som den sociala bostadspolitik försöker motverka, för att få ett jämlikt samhälle (Lind & Lundström, 2007). Med de senaste årens tal om lönsamhet har begreppet sociala investeringar blivit populärt. Det innebär att bostadsbolag och andra aktörer i ett bostadsområde genomför sociala projekt för att ur ett samhällsperspektiv minska kostnaderna för utanförskap och öka produktionsvärdet. Projekten kan handla om att anställa personer som befinner sig utanför arbetsmarknaden, ordna sommarjobb och läxhjälp. På så sätt vill bolagen minska arbetslösheten och öka trivseln och engagemanget i ett område (Blomé, 2015).

2.6 Upplåtelseformer, allmännyttan och byggvilja

Den svenska bostadsmarknaden består av fyra upplåtelseformer; hyresrätt, kooperativ hyresrätt, bostadsrätt och äganderätt. De senaste åren har karakteriserats av en minskning av antal hyresrätter på grund av omvandlingen av sådana till bostadsrätter och att nyproduktionen främst består av bostadsrätter. Upplåtelseformerna har haft stor betydelse, ekonomiskt och socialt, för både hushållen och samhället (Lind & Lundström, 2007). Beroende på val av upplåtelseform finns stora skillnader i förmögenhet, där de som köpt sin bostad har mycket större tillgångar än de som bor i hyresrätt. Detta på grund av att den förda skattepolitiken gynnat de hushåll med bostads- och äganderätt (ibid.).

För att hyran ska vara lika för likvärdiga lägenheter bestäms den efter bruksvärdessystemet. Det innebär att lägenhetens standard och kvalitet avgör hyresnivån. Det handlar till exempel om lägenhetens planlösning och läge, förmåner såsom hiss och parkeringsplats, boendemiljö och närhet till kommunikationer (Hyresgästföreningen, u.å.). För att stimulera nyproduktionen av hyresrätter finns i Hyreslagen ett undantag som kallas presumtionshyra. Det innebär att hyresvärden och den lokala hyresgästföreningen har rätt att komma överens om en högre hyra för nybyggda bostäder än bruksvärdesnivån i 15 år (Hyresnämnden, 2015). I de nyproducerade hyresrätterna blir hyrorna så höga att personer med låg inkomst inte har möjligheten att flytta in i de nybyggda områdena utan tvingas bo kvar i områden där hyrorna är låga. Hyrorna är därför oftare billigare i äldre hus som ligger längre från stadens kärna (Törnquist, Olsson & Claesson, 2012).

Ofta diskuteras hur en förändring av upplåtelseformer i ett område kan minska segregationen. Till exempel genom att i områden med hög andel hyresrätter omvandla en del av dessa till bostadsrätter och även bygga äganderätter hoppas man kunna öka de boendes engagemang för området och även ge möjlighet till boendekarriär. De som äger sina lägenheter har visat sig ta ett större ansvar gällande närområdet och även ha större engagemang i skolan och föreningslivet (Lind & Lundström, 2007).

I Sverige har allmännyttan en stor roll på hyresmarknaden och har varit en viktig del av uppbyggnaden av välfärdssamhället. De allmännyttiga bostadsbolagen är

kommunernas egna bolag som äger och förvaltar hyresrätter. Målet för allmännyttan har från början varit att alla invånare, oavsett ekonomi, ska ha möjlighet till en god bostad. Dessutom ska allmännyttan verka för jämlikhet och en integration mellan olika samhällsgrupper. Sedan 2011 ska de allmännyttiga bolagen bedrivas enligt affärsmässiga principer samtidigt som de ska ha kvar sitt allmännyttiga syfte i den sociala bostadspolitiken (Salonen, 2015). Allmännyttans samhällsansvar uttrycks genom att de bland annat arbetar med områdesutveckling såsom trivsel- och arbetsmarknadsprojekt, frågor rörande boendeinflytande och för en minskning av segregationen genom en blandad bebyggelse (Grander, 2015).

Begreppet byggvilja syftar på huruvida bostadsbolagen har någon önskan att bygga bostäder. Med den akuta bostadsbristen kan det tyckas att det borde löna sig för bolagen att bygga så mycket som möjligt, men för privata byggherrar är det mer lönsamt att vänta tills det är högkonjunktur och att inte bygga mycket på en gång för att hålla efterfrågan uppe (Lind, 2015). Byggnationen av nya hyresrätter är heller inte lika lönsamt för bostadsbolagen, utan de tjänar mer på att bygga bostadsrätter och skapar med det en större byggvilja (Törnquist, Olsson & Claesson, 2012).

Privata aktörer har avkastningskrav som minskar byggviljan för speciellt hyresrätter med låga hyror, kritiker menar att dessa krav är alldeles för höga. Då riskerna ses som störst i att bygga för låginkomsttagare i oattraktiva områden - en nedgång i konjunkturen kan leda till att bolagen inte får bostäderna sålda eller uthyrda för tillräckligt mycket pengar, är det också där byggviljan är som lägst. Byggviljan påverkas även av att planeringsprocesserna är långa och svåra att förutse, med många målkonflikter (Lind, 2015).

2.7 Social blandning

Att skapa en stad med en social blandning ses som ett sätt att minska segregationen. Ofta handlar det om att blanda olika upplåtelseformer, som hyresrätter med bostadsrätter, villor och radhus för att få en mer varierad befolkning i ett område och därigenom minska segregationen. Målet med att blanda bostadsformer är ofta att locka en bredare population till de utsatta

stadsdelarna (Törnquist, Olsson & Claesson, 2012). Med en socialt blandad stad kan resurserna fördelas mer jämnt över staden och belastningen på enskilda stadsdelar minskar (Andersson, Bråmås & Hogdahl, 2009).

För att dessa projekt skall lyckas så krävs det att kommuner satsar på de politiska mål som sätts för att minska den redan existerande segregationen i samhället. I arbetet med social blandning så har tanken ofta varit att locka medelklassen till de utsatta stadsdelarna genom att bygga villor och bostadsrätter. Genom att bygga bostadsrätter så har även de personer i de utsatta områdena som har skaffat sig en högre inkomst möjlighet att bo kvar i området, samtidigt som de kan göra en boendekarriär (Törnquist, Olsson & Claesson, 2012). En taktik för social blandning kan vara att rusta upp de utsatta stadsdelarna genom att renovera husen och skapa tilltalande utomhusmiljöer. Även att staden satsar pengar på att på olika sätt göra stadsdelen mer attraktiv för inflyttningar från personer från andra stadsdelar, genom att förbättra skolan och den sociala omsorgen (Lind & Lundström, 2007).

Lind och Lundström (2007) beskriver hur boendeformen påverkar stabiliteten och umgänget i bostadsområdet. De personer som bor i bostadsrätter tenderar att under en längre tid stanna kvar i sina bostäder. Med kvarboendet så skapas relationer mellan de boende som stärker gemenskapen i området och området tillåts att skapa en egen karaktär och ett socialt kapital. De områden där boendeformen är hyresrätter så är stabiliteten bland de boende mindre, det är fler personer som flyttar in och ut i lägenheterna och de sociala relationerna mellan boende försvåras (Lind & Lundström, 2007). Det finns även en tanke om att social blandning gör att medelklassens krav och kunskap om rättigheter sipprar ner till grupper med lägre socialt kapital. Detta leder i sin tur att de mindre resursstarka kan ställa krav på hur områden som de bor i skall se ut (Lees, 2014).

I nybyggda områden finns tanken om att uppnå social blandning genom att bygga blandade typer av upplåtelseformer, exempelvis bostads- och hyresrätter. I övriga Europa har den sociala blandningspolitiken istället bestått i att genom så kallad Social Housing ha lägre hyror för grupper med låg inkomst och svårigheter att komma in på bostadsmarknaden. Det förs idag diskussioner om att införa något

liknande i Sverige som ett sätt att få bukt med segregationen (Törnquist, Olsson & Claesson, 2012).

3 KUNSKAPSLÄGE

Här presenteras ett urval av den forskning som finns på området, om hur segregationen försökts motverkas och hur social blandning kan uppnås samt om det faktiskt ger någon effekt. Det finns mycket forskning som handlar om att bryta segregationen genom att få medelklassen att flytta till låginkomstområden, dock har det varit svårare att hitta forskning om att få låginkomsttagare att flytta till nybyggda områden eller till områden med hög- och medelinkomsttagare. Vi har valt att ha med både svensk och utländsk forskning. Det är viktigt att komma ihåg att bostadspolitiken skiljer sig väldigt mycket åt mellan olika länder, och att olika länder därmed har olika sätt och möjligheter att tackla segregationen. Trots detta anser vi att det finns ett intresse av att belysa den internationella forskningen som finns på området för att få en bredare syn på segregationens mekanismer. Vi har delat upp den tidigare forskningen i två kapitel, hur Sverige har arbetat med segregationen och hur andra länder har gjort.

3.1 Segregationsmotverkade åtgärder i Sverige

Andersson (2006) beskriver i sin artikel hur segregationen blev aktuell för landets politiker under senare delen av 1990-talet. Debatten som då drogs igång handlade då om att minska segregationen genom att satsa på utbildning och en jämlik hälso- och sjukvård. Genom att fokusera på en bra skola och att personer som levde i ett utanförskap skulle få en möjlighet till att omutbilda sig så troddes det att segregationen också skulle minska. Till skillnad från många andra västerländska länder har fokus alltså inte legat på att förbättra kvaliteten på bostäderna i exempelvis miljonprogrammen eller att minska de långa sträckorna mellan stadens kärna och förorterna. Politiken såg den ekonomiska tillväxten och integrationen för personer som levde i utanförskap som jämställda och som lika viktiga politiska mål att uppnå. Denna urbana policy fokuserade på att den ekonomiska tillväxten skulle öka samtidigt som segregationen skulle minskas. För att minska segregationen så skulle kunskapsnivåerna bland medborgarna i hela Sverige öka och vuxnas attraktivitet på arbetsmarknaden skulle uppnås genom att satsa på utbildningen. Målen var att elever skulle gå ut gymnasieskolan och att sjukvården runt om i storstäderna skulle vara jämlik. Andersson beskriver att den svenska regeringen har tenderat att tänka att det är områden som exempelvis

byggdes under miljonprogrammet och med låg medelinkomst som är de som är segregerade. Detta istället för att se att det är hela staden som är segregerad genom dess uppdelning i rikare och fattigare områden. Författaren menar på att för att kunna bryta segregationen så måste fokus ligga på att arbeta mot det förfall som sker i områdena. Dess enda fokus kan inte ligga kring utbildning eller sjukvård, utan för att kunna bryta segregationen så krävs det en större satsning inom alla delar av de segregerade områdena.

Andersson, Bråmås och Holmqvist (2010) går i sin artikel igenom hur den svenska politiken försökt motverka boendesegregationen i landet sedan problemet först uppmärksammades på 1970-talet. Författarna visar även hur det kommer sig att de olika angreppssätten misslyckades. Med miljonprogrammet kom en kritik som gick ut på att vissa områden var alltför homogena och storskaliga vilket i sin tur skulle öka segregationen. Därför blev det ett mål för den svenska bostadspolitiken att uppnå social blandning i alla bostadsområden vilket man hoppades skulle leda till mer jämlikhet både på bostadsmarknaden och i samhället i stort. Alla bostadsområden skulle därför ha en blandning av hustyper, upplåtelseformer och lägenhetsstorlekar. Då det varit valfritt för kommuner att bygga socialt blandat ser det väldigt olika ut i landet, och resultatet har även blivit att andra mål, såsom att bygga mycket, kommit i första hand. Författarna poängterar att det tar lång tid att ändra bostadsstrukturen i en stad, och att det även behövs andra medel för att motverka segregationen, för att den sociala integrationen ska bli god. En annan strategi som använts för att motverka segregationen handlar om att sprida nyanlända flyktingar i hela landet för att inte alla ska samlas i samma områden. Denna strategi användes på 1980- och 90-talen, men misslyckades då det visade sig att flyktingarna inte stannade i sina anvisade kommuner eftersom de där hade det svårt att få arbete och blev socialt isolerade från sina landsmän. Strategin kunde även ifrågasättas på moraliska grunder, att flyktingar blev tvingade till att bosätta sig på en viss plats. En tredje strategi som använts uttrycks genom Storstadssatsningen som lanserades 1999. Det var ett områdesbaserat program där de utsatta områdena skulle prioriteras genom att det satsades pengar på projekt för att förbättra utbildning, sysselsättning, hälsa, demokrati och kultur. Det visade sig att programmet inte hade någon effekt på att minska segregationen. Forskarna beskriver hur den sociala blandningen motverkas av att personer som har

integrerats mer i samhället tenderar att flytta från de utsatta områdena. Till skillnad från många liknande europeiska projekt lades det inga pengar på att renovering av hus och miljöer. Målet med social blandning har ofta varit att öka den sociala interaktionen mellan olika samhällsgrupper, dock menar författarna att ett sådant mål inte endast kan uppnås med blandning av upplåtelse- och boendeformer. Även om social blandning har visat sig leda till större social mångfald i områden, står det inte klart huruvida det också leder till mer kontakt mellan olika grupper.

3.1.1 Social blandning i Sverige

Bergsten och Holmqvist (2013) tar i en artikel upp vad idén om socialt blandade städer har fått för inverkan i Sverige och hur svenska städer har försökt få en social blandning. En social blandningspolitik har setts som ett sätt att få positiva grannskapseffekter och förbättrade livsvillkor för utsatta grupper. Artikeln undersöker huruvida den sociala blandningspolitiken i praktiken har genomförts. Sverige med sin generella bostadspolitik har till skillnad från många andra länder sagt sig ha ett helhetsperspektiv, där hela staden ses som segregerad. För att åstadkomma social blandning har det traditionella målet varit att blanda upplåtelseformer i alla områden, för att på så sätt få ett jämlikt samhälle. Författarna tar upp samhällsprocesser som riskerar motverka detta mål. En av dem är 1990-talets avreglering av bostadsmarknaden som direkt påverkat möjligheterna att bygga socialt blandat. Att invånarna och byggherrar dessutom har stort inflytande på byggplanerna gör att dessa förhalas och förändras och den sociala blandningen riskerar motverkas. Speciellt i storstäderna visar sig dessa motverkande processer ha påverkat möjligheterna att bygga socialt blandat. Det finns exempel på hur de invånarna i villaområden motsätter sig nya hyresrätter i rädsla för att det ska påverka husens marknadsvärde. Därför har det ofta varit lättare att bygga bostadsrätter, både i attraktiva och utsatta områden, för att få till en blandning. Byggandet av äganderätter, villor och radhus, har visat sig ha motsatt effekt på den sociala blandningen, då dessa framförallt byggts i områden redan dominerande av den upplåtelseformen. Omvandling av hyresrätter till bostadsrätter har setts som ett sätt att motverka segregationen. Dock har omvandlingarna visat sig ta plats i framför allt redan blandade områden och i innerstaden, inte i förorter och områden med en majoritet av hyresrätter. Bergsten

och Holmqvist menar att blandningen av upplåtelseformer har ökat och att den sociala blandningspolitiken verkligen har en potential att motverka segregationen, men att det finns stora utmaningar då det inte finns tillräckligt med kontroll och effektivt stöd. Med de medlen som används är processen långsam och ger i vissa fall motsatt effekt, som exempelvis omvandlingarna. Artikeln poängterar också att det hänger på att befolkningen verkligen vill bo blandat.

Holmqvist skriver i sin avhandling från år 2009 om social blandning som ett politiskt mål och hur det är tänkt att den ska minska segregationen i Sverige. Ett blandat boende ses som ett sätt att skapa möjlighet för olika samhällsgrupper att mötas och därmed minska risken för konflikter i samhället och öka förståelsen mellan olika grupper. Dessutom hoppas kommunerna att genom ett blandat boende ge möjlighet till boendekarriär och stabilitet i områdena. Holmqvist drar dock slutsatsen att det är osäkert ifall ett blandat boende förutom en minskad rumslig segregation faktiskt minskar den sociala segregationen mellan olika samhällsgrupper. Beroende på vad målsättningen är, om det är att stärka integrationen och öka gemenskapen i ett område eller endast att bygga blandat, så behövs olika verktyg. Social interaktion sker inte bara för att människor bor i samma område, utan ytterligare insatser, som syftar till utjämning av levnadsvillkoren, är betydelsefulla. Utan sociala insatser uppkommer ett tillstånd kallat living apart together. Det har visat sig att det ofta saknas tillräckliga verktyg för att kunna bygga blandat, då de statliga subventionerna och bidragen tagits bort. Allmännyttan ses som det viktigaste verktyget idag för att kunna bygga blandat, dock har även allmännyttans ställning försvagats de senaste åren.

Gustavsson och Elander (2016) beskriver i sin artikel ett område i utkanten av Örebro som är en del av miljonprogrammet och är i behov av upprustning. I artikeln beskrivs att en stor del av miljonprogrammets bostäder är dåligt upprustade och byggdes inte heller under en tid när aktiva miljöval var en prioriterad fråga. Renoveringarna i området skall därför ske med en ekologisk såväl som en social hållbarhetstanke i bakgrunden. För att renoveringarna i området skall bli socialt hållbara beskrivs att de skall utformas efter dialog med de boende. De boende skall få bidra med tankar och idéer för att invånarna skall kunna identifiera sig med området. Under renoveringarna var ett av målen att

området skulle få en ”kvarterskänsla”, dock så visade det sig att en stor del av invånarna redan hade denna känsla kring området redan innan dess att renoveringarna påbörjades. Trots att det planerades för att de boende i området skulle få spela en aktiv del i planeringen av renoveringarna, förändrades denna inställning och när de boende kom med sina förslag så fanns det inget utrymme för dessa då planen redan var beslutad om. Stadsplanerarna ville skapa en ny, positiv identitet för området för att locka en annan typ av befolkning, vilket gjordes utan att ta hänsyn till de boendes tankar om områdets kvalitet. Ett annat av målen var att skapa en social blandning i området, genom att renovera bostäderna och utemiljöerna trodde projektledarna att det skulle locka fler personer från andra sociala grupper. Vid tiden för renoveringarna erbjöds en del av de boende alternativa bostäder i samma område men i ett annat kvarter, de renoverade bostäderna erbjöds sedan till personer från en annan del av staden. Forskarna menar att målet med detta inte var att personerna som bodde i området skulle flytta till de centrala delarna av staden, utan den sociala blandningen skulle uppnås genom inflyttning till området. Under renoveringarna evakuerades de boende till andra delar och på grund av hyreshöjningarna menar forskarna att det är troligt att många inte kommer återvända till området.

3.2 Segregationsmotverkande åtgärder i Europa

Paal (2008) beskriver hur 1970-talets Europa var i omvandling, i många av huvudstäderna investerade privata aktörer sina pengar på att restaurera de centrala delarna av staden. Bostäderna hade då bebotts av personer med en låg inkomst vilket lett till att bostäderna tilläts att förfalla och därigenom var enkla och billiga att köpa. Detta ledde till att en gentrifiering av städerna och den ursprungliga befolkningen i områdena tvingades bort. Wien ville undvika detta, staden beslutade sig därför för att omvandla staden på ett sätt som tillät de med låg inkomst att bo kvar i sina lägenheter samtidigt som boendekvaliteten skulle öka. Genom att finansiera renoveringarna med skatter så kunde staden själva välja hur restaureringarna av staden skulle ske. De valde då att på ett metodiskt och långsamt vis renovera staden. Medborgarna var själva engagerade i arbetet och ingen bortträngning av befolkningen skedde. Efter järnridåns fall så förändrades stadens sätt att förhålla sig till restaureringarna, privata investerare tilläts att bygga i staden då kraven på nya kontor blev stort. Efter att landet trätt in i EU

förändrades förhållningssättet ytterligare. För att få tillgång till de bidrag för renovering av städer som EU bidrog med så krävdes det nu att projekten var mer storskaliga. Att restaurera på det försiktiga vis som staden tidigare gjort ledde inte till hjälp från EU. Alltså fick staden anpassa sig eller vara utan pengarna, att restaurera staden i en långsam och metodisk process var inte längre ett alternativ. Istället menar Paal att renoveringar görs på de platser som ses som viktiga för den inre staden medan man hoppas på att privata aktörer skall engagera sig i mindre bemedlade områden. Vilket i sin tur har lett till att dessa områden inte prioriteras.

I en kommunal rapport från år 2013 beskrivs dock hur Wien ändå har lyckats behålla sin bostadspolitik och skapa ett blandat boende. Wien har flera gånger de senaste åren utsetts till en av världens bästa städer att leva i. I Österrike har, precis som i Sverige, staten minskat sin roll i bostadspolitiken, och lagt över ansvaret på kommunerna. Staden Wien tar ett stort ansvar för att få social blandning, rapporten beskriver hur det i Wien inte går att avgöra en persons sociala status beroende på var personen bor. Genom subventioner från staden till både boende och byggherrar har staden lyckats motverka segregationen. Då runt 60 % av befolkningen bor i social housing, det vill säga subventionerat boende, blir det inte stigmatiserande för låginkomsttagare att bo i sådant boende. Social housing är även fördelat över hela staden. Vid nybyggnation håller staden i tävlingar där det vinnande bidraget har rätt till subventioner, kraven i tävlingar är höga och ställer krav både kring ekologisk och kring social hållbarhet. Både vinstdrivande och icke-vinstdrivande aktörer bygger social housing. Det har lett till att bostäderna håller en hög kvalitet för samtliga av stadens medborgare, med hjälp av subventionerna blir även lägenheterna billigare. Staden finansierar både nybyggnation och renovering av äldre bostäder, vilka ses som investeringar för framtiden (Stadt Wien, 2013).

I en nyligen publicerad artikel av Skifter Andersen, Andersson, Wessel och Vilka (2016) jämförs den etniska boendesegregationen i fyra nordiska huvudstäder - Stockholm, Oslo, Köpenhamn och Helsingfors. Författarna redovisar hur ländernas bostadspolitik har påverkat städernas segregation. Trots att de fyra länderna alla brukar beskrivas som välfärdsstater har det visat sig att

deras bostadsmarknader skiljer sig åt. Artikeln kommer fram till att nivån av segregationen hänger ihop med invandringsnivån, där Stockholm visar upp den högsta segregationen och Helsingfors den minsta. Att Helsingfors uppvisar den lägsta graden av segregation beror inte endast på att staden tagit emot minst antal invandrare, utan även att det har funnits en medveten strategi att blanda upplåtelseformer över staden. Köpenhamn och Stockholm har historiskt sett istället byggt stora förortsområden med endast hyresrätter, vilket påverkat segregationen då denna upplåtelseform är överrepresenterad bland låginkomsttagare och personer med utländsk bakgrund. I Stockholm har dessutom de senaste årens omvandlingar av hyresrätter till bostadsrätter i innerstaden lett till att hyresrätten koncentrerats till förorterna. Författarna menar på att detta visar att segregationen kan minskas genom att i högre grad blanda upplåtelseformer i bostadsområden, då en ojämn fördelning ger högre segregation. Dock framför de att det är viktigt att ta med i beräkningen att etniska svenskar undviker bostadsområden med en hög andel personer med utländsk bakgrund, vilket de menar har drivit på segregationen i Stockholm.

Loopmans och Uitermark (2013) undersöker i sin artikel med fokus på den belgiska bostadsmarknaden, ett statligt bostadskontraktexperiment som genomfördes år 2005-2007. Till skillnad från många tidigare satsningar syftade just detta till att utsatta bostadsområden skulle förbättras och renoveras utan att gentrificeras. Poängen var alltså att få befolkningen att stanna kvar i områdena efter förnyelsen. Genom olika åtgärder inom bostadssektorn ville man stimulera social blandning och social sammanhållning i utsatta områden. Den primära målgruppen var låginkomsttagare då det ansågs svårt för dessa att erhålla bostad på den privata marknaden. Fyra prioriteringar definierades - att öka antalet högkvalitativa bostäder för låginkomsttagare, att hjälpa låginkomsttagare till att köpa sin bostad, att åtgärda bostäders förfall och utnyttjandet av fattiga hushåll, och till sist att vidare förbättra situationen för utsatta grupper såsom hemlösa och långtidsarbetslösa. Experimentet visade sig dock ha flera implementeringsproblem. Till exempel fick de lokala myndigheterna själva välja hur och på vilket sätt de ville rikta sina insatser vilket fick till resultat att en del använde anslagen till att istället främja gentrifiering. I första hand gjorde satsningar på fattiga, men attraktiva, områden för att på så sätt se en snabbare

utveckling. Loopmans och Uitermark menar att ett långsiktigt tänk måste gå ut på att förbättra situationen för låginkomsttagare och motverka att de trängs undan vid renovering av områden. Social blandning på lång sikt kan endast uppnås genom att förhindra områdets förfall och genom att skydda låginkomsttagare från att motas bort av gentrifieringsprocesser. De drar även slutsatsen att de politiska ramarna måste vara tydligare för att uppnå resultat.

I sin artikel beskriver Boschman, Bolt, Van Kempen och Van Dam (2013) hur den sociala blandningspolitiken har sett ut i Nederländerna och huruvida den lyckats med att skapa socialt blandade områden. I Nederländerna har en strategi varit att riva hyresbostäder i utsatta områden för att ersätta dem med dyrare bostäder som riktar sig till medelklassen. Samtidigt har det byggts nya stora områden med dyra bostäder för att få höginkomsttagare att stanna kvar i staden. Artikeln undersöker huruvida Nederländerna lyckats med att locka höginkomsttagare till de utsatta områdena och om de nybyggda områdena motverkar den sociala blandningen. Artikelförfattarna kommer fram till att de nybyggda bostäderna i utsatta områden har lyckats locka till sig förhållandevis rika hushåll, både hushåll som redan bor i området och hushåll från andra delar av staden. Samtidigt har de som flyttat från de utsatta områdena varit de med högst inkomster, vilket gjort att segregationen ökat i städerna. I vissa av de undersökta städerna har den sociala blandningen även motverkats av att det byggts nya områden för höginkomsttagare i stor skala, dit många istället valt att flytta.

3.3 Relevans för studien

Många av de metoder som Sverige har använt sig av för att motverka segregationen verkar handla om att bygga socialt blandat, med blandade upplåtelseformer. Även att utjämna människors levnadsvillkor exempelvis genom hälso- och sjukvård har varit i fokus för att minska segregationen. I övriga Europa verkar fokus snarare ha legat på att renovera de utsatta områdena. Tidigare forskning visar på hur svårt det är att tackla segregationen trots en politisk vilja till förändring. Dock verkar det som att det finns motstridiga viljor och vissa projekt har lett till gentrifiering av områden.

Det är tydligt för oss att Sverige kan lära från andra europeiska länder när det gäller att bygga socialt blandat, såsom hur staden Wien subventionerar socialt blandat byggande. Då de sätt som Sverige använt inte visat sig vara tillräckliga för att bryta segregationen behövs nya vägar.

4 TEORETISK REFERENSRAM

Här beskrivs de teoretiska begrepp vi använder oss av. Vissa av dessa går in i varandra och kan därför inte alltid hållas helt åtskilda i beskrivningen av begreppen. Begreppen som används är både direkt kopplade till segregation och på en mer strukturell nivå.

4.1 Makt

Makt är ett begrepp som kan sägas genomsyra hela samhället. Det är något vi inte alltid tänker på men finns alltid runt omkring oss och styr oss, alla val vi gör är på ett eller annat sätt kopplat till makt. Allt från vad det finns för mat att köpa i affären till oskrivna regler såsom kösystem är grundat i makt (Börjesson & Rehn, 2009).

Maktens former kan grupperas i fyra olika maktbaser. "Förmågan att utöva påtryckning, via våld eller tvång. Tillskriven eller tilldelad (legitim) makt. Kontroll över begränsade resurser, som möjliggör belöning eller bestraffning. Det innefattar även information. Förmågan att övertala eller övertyga. Det innefattar även expertmakt." (Börjesson & Rehn, 2009:34). De olika maktbaserna interagerar med varandra och blir till en självklar del av samhället.

Vem som har makt i ett mer övergripande samhällsperspektiv kan ses utifrån personens sociala ställning. Det som brukar ses som avgörande för ens maktställning är samhällsposition, ekonomi och expertkunskap. En samhällsposition som ger makt kan exempelvis vara en politiker som genom sitt mandat att fatta beslut utövar makt över befolkningen. Ekonomisk makt kan vara företag eller personer som med hjälp av sitt ekonomiska kapital utövar makt. En person med expertkunskap kan exempelvis vara en forskare som genom sin kompetens kan påverka samhället och därmed utöva makt. Även sociala relationer är av betydelse för att få makt i samhället. Makten kan leda till ytterligare makt i form av att de kontakter som en person får av sin position skapar en uppåtgående spiral i makthierarkin. När en person väl har fått makt ska det mycket till för att förlora den, exempelvis erbjuds ofta en omdiskuterad och avsatt företagsledare ett annat högt uppsatt arbete som inte minskar personens makt. Detta leder till att det blir svårt att förändra satta system i organisationer (Börjesson & Rehn, 2009).

Webers definition av makt är möjligheten att förändra rådande system trots en ovilja och motstånd från samhället. Denna typ av makt kan även, enligt Weber, kopplas till dominans. Dominansen innebär att en grupps tankar och idéer kommer att bli det rådande i samhället som alla andra följer oavsett vad dessa idéer har för negativ verkan på dem. Dominansen är sammankopplad med legitimitet, att det finns en samstämmighet i samhället i vem som har rätten att uttala sig i specifika frågor (Börjesson & Rehn, 2009).

4.2 Etnicitet och diskriminering

En vardaglig definition av etnicitet är att identifiera sig och känna tillhörighet till en specifik grupp som kan förklaras i kulturella termer. Inom forskningen finns olika perspektiv på vad etnicitet är. Vissa forskare menar att etnicitet är medfödd och egenskap som en har snarare än kan tillskriva sig. Andra menar att det handlar om sociala relationer och att etniciteten skapas i dessa processer, för att det ska bli relevant att tala om en grupps etnicitet måste gruppen kontrasteras mot en annan grupp. Ett tredje perspektiv är att se etnicitet utifrån ett socialt och språkligt sammanhang. Etnicitetens roll är beroende av hur språket konstrueras runt den etniska gruppen och förändras över tid på grund av samhällsprocesser. Detta perspektiv kopplas även till makten att definiera grupp tillhörighet (Wikström, 2009).

Att dela upp människor utifrån etnisk härkomst har en betydelse för vilka man finner en likhet med och därmed umgås med. Kategoriseringen av människor utifrån etnicitet är sammankopplat med rasism och diskriminering, bara genom att dela upp människor i etniska grupper gör att vi därmed riskerar att diskriminera en specifik grupp. Vi tillskriver olika etniska grupper egenskaper som i sin tur kan leda till diskriminering på bostads- och arbetsmarknaden (Wikström, 2009).

Många personer med utländsk bakgrund har svårigheter på bostadsmarknaden på grund av diskrimineringen. Personer med ett utländskt klingande efternamn har svårare att få ett förstahandskontrakt och att få bostadslån. Studier har visat på att personer med utländsk bakgrund exempelvis inte blivit informerade om hur många lägenheter som finns lediga hos hyresvärdar. Diskrimineringen leder till att dessa individer utestängs från bostadsmarknaden, då de har ett ytterligare hinder

för att få en bostad, för att kunna göra en bostadskarriär eller flytta till ett annat område (Molina, 2016).

Trots den rådande tanken om ett jämlikt samhälle, finns det en brist på överensstämmelse mellan tankesättet och verkligheten. Även om det finns ett synsätt om att alla lika rätt till bostad så motverkas detta av diskrimineringen mot vissa etniska grupper (Wikström, 2009).

4.3 Social exkludering

Besläktat med både diskriminering och segregation är begreppet social exkludering, vilket syftar på utestängning från en gemenskap. Det handlar om att de privilegierade utnyttjar sin maktposition, både medvetet och omedvetet, genom att exkludera de maktlösa i staden, på grund av en rädsla för det okända och annorlunda (Holmqvist, 2009). Detta kan ses som att ett ”vi och dom” samhälle skapas genom att exkludera vissa grupper (Börjesson & Rehn, 2009). Det kan handla om till exempel sociala koder som tydliggör vilka som tillhör gemenskapen och därmed utestänger vissa grupper (Holmqvist, 2009).

Exkludering kan liknas med en avsaknad av tillhörighet i majoritetssamhället. Den är sammankopplad med sociala problem som kan ses som de effekter som skapas av att hamna i ett utanförskap. Exklusionen kan i sin tur leda till inklusion i grupperingar som inte ses som socialt acceptabla, till exempel kriminella gäng. Denna gemenskap skapar en ytterligare exkludering från majoritetssamhället. Social exklusion brukar också kopplas ihop med tillgången till makt, där de exkluderade har liten möjlighet till inflytande (Jönhill, 2012).

4.4 Klass och kapital

Klassbegreppet blev allmänt känt genom Marx klassteori. Den går ut på att ekonomin är den styrande faktorn i samhället och med det skapar dess grund. Samhällets grundläggande konflikt är mellan arbete och kapital och därmed mellan arbetare och kapitalister. Den styrande klassen, kapitalisterna, har kontroll över produktionsmedlen vilket gör att de kan styra över arbetarklassen. Klasskampen blir därmed central i alla delar av samhället (Börjesson & Rehn, 2009). Marx menade att klasserna utvecklar ett klassmedvetande utifrån sin egen

samhällsposition, dock så kan den dominerande klassens ideologi överföras till underklassen. Detta trots att det inte alltid är till underklassens fördel, underklassen kan därmed gå emot sina egna intressen för att dem åsikterna som får utrymme i samhället (Crompton, 2008).

Med klassposition menas en persons ställning i den sociala strukturen som är kopplat till arbetsmarknaden och produktionssystemet. Traditionellt har klasserna delats upp utifrån arbetare och kapitalister, idag ser dock samhället annorlunda ut. Goldthorpe har utvecklat ett klasschema där han utgår från de olika positionerna på arbetsmarknaden som i sin tur definierar klass. Dessa är arbetsgivare, det vill säga de som anställer arbetstagare och genom det får en viss makt, egenföretagare utan anställda och till sist anställda som säljer sin arbetskraft och därmed måste underordna sig arbetsgivaren. I vardagen talas det framförallt om överklass, medelklass och arbetarklass (Bengtsson, 2010).

Social klass i sin tur handlar om livsstil och kultur som påverkar vilken klass en person har. Genom social interaktion skapas likheter mellan människor med samma bakgrund och situation, som ger gemensamma uttryck för en livsstil och normer. Bourdieu menade att kulturellt kapital har stor betydelse för klasstrukturen. Kulturellt kapital kopplas till olika sätt att föra sig i samhället, allt ifrån sättet att tala till olika sorters kunskaper beroende på klasstillhörighet. Det kulturella kapitalet förvaltas av de olika klasserna och förs vidare, vilket resulterar i ett särskiljande mellan exempelvis överklass och underklass. Bourdieu menar därför att sociala skillnader inte fullt kan utjämnas genom individuella prestationer, då det kulturella kapitalet fastställs redan i barndomen (Bengtsson, 2010).

Bourdieu talar även om betydelsen av det sociala kapitalet, det vill säga de sociala nätverk och kontakter som en individ har (Stigendahl, 2010). Lind och Lundström (2007) beskriver hur människor genom interaktion utvecklar kollektiva normer och värderingar. Personen med stort socialt kapital har visat sig ha bättre ekonomiska och sociala förutsättningar än de utan. Vissa menar hur det sociala kapitalet har betydelse i utveckling av bostadsområden och för att bryta utanförskapet (Lind & Lundström, 2007). Bourdieu menar att det även finns ekonomiskt och symboliskt kapital. Dessa tillsammans med ovanstående kapital

skapar olika habitus, som är likheter gällande tankesätt, beteende och smak inom en specifik grupp. De olika habitus i klasserna tillskrivs i sin tur mer eller mindre makt i samhället (Crompton, 2008).

4.5 Gentrifiering

Gentrifiering definieras som en process där ett område övertas av en socioekonomiskt starkare grupp än den som tidigare dominerat området. Detta samtidigt som omvandling av byggnaderna sker genom investeringar och att hyresrätter omvandlas till bostadsrätter (Clark, 2014).

Under senare delen av 1900-talet och början av 2000-talet har många städer runt om i västvärlden gentrifierats. Delar av städerna som tidigare lämnats till sitt förfall köps upp av resursstarka aktörer som renoverar eller bygger nya bostäder där de gamla inte höll den kvaliteten som de nya invånarna kräver i sina bostäder. Detta leder till att områdenas status höjs och att personer med högre inkomst flyttar in. Områdena är i början billiga att investera i och vinsterna för dem som har dessa resurser blir därför stora. Ursprungsbefolkningen i området har därför inte råd att bo kvar i området när upprustningen av området sker och tvingas söka sig bort från de attraktiva delarna av staden som tidigare var deras hem (Holgersson & Thörn, 2014).

Medelklassen är en resursstark grupp som vet vilka rättigheter som de har i samhället. Med denna vetskap så ställer medelklassen också krav på det område som de bor i och investerare anpassar sig efter dessa. Om områdets standard inte uppfyller medelklassens krav så kommer de, genom medvetenheten om rättigheterna, kräva en förändring (Lees, 2014). Gentrifiering kan inte ses som ett enskilt fenomen utan är alltid kopplat till politiska och ekonomiska processer i samhället. Gentrifieringen skapar bortträngning av individer med en lägre inkomst och som inte har ekonomiska resurser att stanna kvar i ett område när renoveringar leder till att de ekonomiska förutsättningarna i området förändras, vilket i sin tur leder till ökad segregation (Holgersson & Thörn, 2014).

4.6 Grannskapseffekter

Roger Andersson beskriver i en artikel från Brottsförebyggande rådet att grannskapseffekterna är en konsekvens av segregationen och att dessa påverkar människors chanser i livet. Andersson menar på att om en person som förlorar jobbet har en majoritet av arbetslösa grannar så kommer personen att ha det svårare att få ett nytt jobb. Detta på grund av att grannskapet påverkar individen (Brottsförebyggande rådet, 2011). På samma vis beskriver Törnquist, Olsson och Claesson (2012) problematiken runt de negativa grannskapseffekterna. Författarna beskriver exempelvis hur en elev kan påverkas negativt beroende på hur motivationen bland klasskamraterna ser ut. Om ett område har en liten andel elever med tillräckliga betyg för att gå ut grundskolan så finns det en större risk att en elev som egentligen har förutsättningarna, inte klarar av de krav som skolan ställer på individen (Törnquist, Olsson & Claesson, 2012).

Sampson beskriver i sin bok *Great american city* (2011) hur forskningen av grannskapseffekterna har utvecklats. Författaren menar hur ett område kan ha en stor andel tonårsgraviteter medan andra har en stor andel ungdomar som faller in i kriminalitet. Sampson redogör för Rawsons tidiga studier från Europa där han kunde se att de som begår brott inte kommer från hela staden utan att ofta har koppling till ett och samma område. Grannskapseffekterna upptäcktes först av Booth och Mayhew som studerade kriminalitet i Storbritannien och Wales. Sampson beskriver hur de då kunde se att kriminaliteten i ett område var kopplade till just området och fördes vidare till individerna på grund av fattigdom och alkoholism.

Sampson beskriver även Wilsons teori om att grannskapseffekterna förstärks ytterligare när en stad gentrifieras. När en stad gentrifieras så delas invånarna upp i olika områden beroende på socioekonomisk status, genom detta så möts inte personer från olika samhällsklasser. Om teorin om att ett områdes exempelvis höga kriminalitet kommer från områdets invånares låga inkomst så hade det i ett område med en större social blandning också funnits en möjlighet för en person att hitta ett annat socialt sammanhang. Wilson kallar detta för en social buffert och menar att en person istället kan hitta ett sammanhang i en annan social grupp om området inte är gentrifierat (Sampson, 2011).

4.7 Stigberoende

Professorn Bo Bengtsson har visat på stigberoendet i den svenska bostadspolitiken. Med stigberoende menas att det finns inneboende självförstärkande trögheter på bostadsmarknaden som gör att det är svårt för de politiska aktörerna att ändra utvecklingen åt ett annat håll när vissa institutionella förutsättningar väl etablerats vid en viss tidpunkt. Den riktningen som tidigare tagits kommer därmed att utesluta eller försvåra vissa utvecklingsalternativ (Bengtsson, 2013). Bostadsmarknaden är i sig trögrörlig på grund av att bostadsstocken är så pass långlivad och nyproduktion därför endast blir en liten del av hela beståndet, och på grund av bostädernas platsbundenhet och höga pris. Dessutom är de flesta ändå rätt så nöjda med hur det ser ut idag, och det är svårt att ändra på något som många har nytta av såsom lönsamheten i att äga sin bostad (Ruonavaara & Bengtsson, 2013).

Stigberoendet tar sig olika uttrycksformer, det påverkar beslutsfattandet, vad som kommer upp på den politiska dagordningen och hur bostadspolitikens aktörer uppfattar verkligheten. Enligt Bengtsson finns det tre huvudmekanismer inom stigberoendet; effektivitet, legitimitet och makt. Med effektivitet menas att det blir dyrare, i alla fall kortsiktigt, att ändra metoder och medel, och att det därför är effektivast att göra som bolagen brukar göra. Legitimitet handlar om att de redan etablerade institutionerna och metoderna ses som de rättmätiga, om dessa ifrågasätts hotas deras självbild. Med makt menar Bengtsson att institutionerna är skapade genom en maktkamp och upprätthålls också därigenom, när man väl fått makt över något har man inte lust att släppa ifrån sig den (Bengtsson, 2013).

Förutom de formella institutionernas betydelse för stigberoendet nämns även de sociala institutionernas, eller det idémässiga stigberoendet. Den sociala förståelsen av verkligheten, med dess normer och idéer om vad som är rätt och fel, kan öka stigberoendet och svårigheten i att förändra inarbetade system (Bengtsson, 2015).

Begreppet kan även kopplas till boendesegregationen och stigmatiserade områden. När ett område väl har blivit karakteriserat som till exempel ett problemområde kan den utvecklingen bli svår att förändra, trots en förändrad bostadsstruktur. På grund av stigberoendet blir utvecklingen självgenererad och området fortsätter ses som mindre attraktivt (Holmqvist, 2009).

5 METOD

5.1 Metodval

Vi har valt att använda oss av en kvalitativ metod, då en sådan baseras på ord och tolkning av dessa (Bryman, 2011). Våra frågeställningar är hur-frågor, som syftar till att ta reda på hur något går till och går därför inte att kvantifiera (Kvale & Brinkmann, 2014). Därmed passade det vårt syfte om hur Göteborg försöker motverka segregationen att använda oss av en kvalitativ metod. Kvalitativ forskning har en induktiv ansats, där förhållandet mellan teori och empiri uttrycks genom att empirin genererar teori. Dock finns även drag av deduktion inom den induktiva ansatsen, genom att forskaren rör sig mellan teori och empiri (Bryman, 2011).

För att få fram hur politiker och tjänstemän ser på segregationen och hur den ska motverkas valde vi att genomföra intervjuer. Då intervjuer bygger på ett samspel mellan intervjuaren och den intervjuade formas där en kunskap som inte erhålls på andra sätt (Kvale & Brinkmann, 2014). Att genomföra intervjuer istället för att exempelvis studera dokument kan därför sägas ge ytterligare kunskap, som att förstå tankarna bakom en viss handling.

I intervjuerna använde vi oss av en semistrukturerad metod, som Bryman (2011) beskriver som en relativt flexibel process som lämnar utrymme för respondenterna att utforma svaren som de önskar. Semistrukturerade intervjuer baseras på intervjuguider som innehåller de teman som ska beröras, men frågorna kommer inte nödvändigtvis i samma ordning som i guiden och det finns även möjlighet för intervjuarna att ställa frågor med anknytning till det respondenterna säger under intervjun (Bryman, 2011). Vi valde att göra en intervjuguide till varje intervju, som innehöll samma teman med viss variation emellan (se bilagor).

Eftersom studiens respondenter var tjänstemän och politiker kan de betraktas som att inneha en viss maktposition. De är antagligen vana vid att bli intervjuade och det finns därför en risk för att respondenterna vet hur de ska undvika obekväma frågor. Respondenterna valdes ut utifrån deras särskilda kunskaper inom området samt deras position, vilket ställde ytterligare krav på oss som intervjuare, att ha

bakgrundsinformation i ämnet innan intervjuernas genomförande (Kvale & Brinkmann, 2014).

5.2 Litteratursökning

Vi började med att söka information på söktjänster för att få en övergripande bild av ämnet och teorin. Dessutom sökte vi efter bakgrundsinformation om Hammarkullen och Frihamnen genom att söka på Göteborgs stads hemsida och efter artiklar på nyhetsmedier. För inhämtning av tidigare forskning och teoretiska begrepp sökte vi efter vetenskapliga artiklar på Google Scholar, Swepub och Göteborgs universitetsbibliotek Supersök. Sökord som använts är segregation, social mix, tenure mix, social sustainability, urban planning, urban renewal och affordable housing. Vi lånade böcker relevanta för studien på Göteborgs universitetsbibliotek och Göteborgs stadsbibliotek. Dessutom fick vi värdefulla tips på litteratur av vår handledare.

5.3 Urval

Studiens syfte och frågeställningar har styrt urvalet av respondenter, det vill säga ett målinriktat urval (Bryman, 2011). Vi kontaktade därför personer som var intressanta för uppsatsens ämne, via mejl och telefon. Vid kontakt så beskrev vi uppsatsens syfte och frågade om de var intresserade av att intervjuas. Om de inte hade möjlighet till att ställa upp i en intervju så frågade vi om de kunde föra vidare frågan till någon av sina kollegor vilket flera gjorde. Vi kontaktade även personer som vi trodde skulle kunna hjälpa oss med att etablera en kontakt mellan oss och eventuella respondenter. Detta beskriver Bryman (2011) som ett snöbollsurval, att ta kontakt med personer som är relevanta för studien som sedan leder en vidare till ytterligare respondenter.

De flesta av de som vi kontaktade svarade på vår förfrågan, antingen genom att föra vidare vårt mail eller att de valde att ställa upp i en intervju. Inledningsvis i processen försökte vi få tag i politiker från de olika stadsdelarna, detta visade sig dock vara svårt. Eftersom vi inte hittade vem vi skulle kontakta i en av stadsdelarna så beslutade vi att vi skulle försöka få kontakt med politiker på kommunnivå. Vi kontaktade två politiker som arbetade med

stadsutvecklingsfrågor, en från oppositionen och en från den styrande koalitionen. Av dessa så svarade bara en och på grund av tidsbrist hade vi inte möjlighet att söka vidare efter ytterligare en respondent.

Under studien har vi intervjuat sammanlagt sex respondenter, fyra av dem är kopplade till vardera stadsdel och två arbetar med segregationen på ett övergripande plan. Vi har genom detta fått en jämn fördelning av respondenter på de olika områdena. Vi bedömde att det antalet intervjuer skulle vara tillräckligt för våra frågeställningar och rimligt att genomföra under den tid vi hade att avsätta. Dock är det i kvalitativa studier omöjligt att på förhand veta om ytterligare intervjuer skulle ge nya resultat och därför svårt att veta när studien nått sin mättnad (Bryman, 2011).

Våra respondenter är följande:

- Rafael Lavicki, Bostadsbolagets förvaltare i Hammarkullen. Beskriver sig som en "lokalis" och har arbetat i Hammarkullen i fyra år.
- Alfredo Torrez, arbetar för Hyresgästföreningen i Hammarkullen. Utbildad till studie- och yrkesvägledare samt uppvuxen i Hammarkullen.
- Kristian Käll, processledare i social hållbarhet för Frihamnen på Älvstranden Utveckling AB. Utbildad samhällsvetare.
- Linn Ryding, utvecklingsledare för stadsutveckling och miljö i Lundby stadsdelsförvaltning, den stadsdel Frihamnen tillhör. Utbildad inom stadsbyggnad, stadsutveckling och planering.
- Emmali Jansson, politisk sekreterare för Miljöpartiet och rådgivare i stadsutvecklingsfrågor till Ulf Kamne, ansvarigt kommunalråd. Utbildad i offentlig förvaltning och kulturgeografi.
- Peter Molin, utvecklingsledare för Jämlikt Göteborg på S2020, som står för socialt hållbar utveckling år 2020 och är ett stöd till Göteborgs stad. Peter Molin är utbildad socionom.

Efter intervjuerna kontaktade vi även Eva Jonasson, kommunikationsansvarig på Bostadsbolaget, för att få svar på de frågor som respondenterna i Hammarkullen inte hade svar på.

5.4 Genomförande av intervjuer

Under intervjuerna använde vi oss av en semistrukturerad metod (Bryman, 2011). Båda författarna var med under samtliga intervjuer och vi valde att dela upp dem mellan oss på så vis att en ansvarade för att ställa frågor utifrån intervjuguiden och en var ansvarig för att ställa uppföljande frågor och anteckna. Bryman beskriver hur två intervjuare kan vara till en fördel vid mindre strukturerade intervjuer (Bryman, 2011). Det kan dock finnas en risk med flera intervjuare för att intervjupersonen då känner sig utsatt, men då de som vi intervjuade var vana vid att tala om sitt ämne upplevde vi det snarare som något positivt att vara två. Detta genom att vi kunde dela upp uppgifter mellan oss, så att det blev ett bättre flyt i intervjun. Vi valde att hålla i varannan intervju. Beroende på hur fritt intervjupersonen talade så använde vi oss mer eller mindre av intervjuguiden, vi ställde inte alla de frågor som vi förberett till respondenten men den fungerade som en mall för att vi skulle hålla oss till ämnet.

När respondenterna gått med på att ställa upp i en intervju så gav vi de alternativen att vi kunde komma till dem för intervjun eller att vi bokade ett grupprum på universitetet. Alla utom en av respondenterna valde att vi skulle komma till deras kontor, vi tror att detta hade en positiv effekt på intervjuerna eftersom vi då befann oss på respondenternas arena. Vi var på en plats där respondenterna var bekväma, i bra lokaler för att kunna genomföra intervjuerna (Kvale & Brinkmann, 2014). Även om respondenterna som vi talat med inte är i en utsatt position tror vi att platsen för intervjuerna var ett viktigt verktyg för att kunna bygga upp relationen med dem. Vi genomförde intervjuerna på deras arbetstid och genom att vi kom till dem istället för att de kom till oss så fanns det utrymme för att genomföra intervjuerna utan stress eller att de var tvungna att skynda iväg till nästa möte. En av intervjuerna genomfördes i ett grupprum på universitetet efter respondentens önskemål.

Vid intervjuernas inledning frågade vi respondenterna om vi hade deras godkännande att spela in intervjun, vi informerade om deras etiska rättigheter (beskrivs under etiska överväganden) samt beskrev syftet med studien. Vi valde att spela in intervjuerna för att på sätt kunna fokusera mer på vad respondenten

berättade och ställa uppföljande frågor. Dessutom ger inspelning möjlighet att lyssna igenom materialet flera gånger vid behov (Kvale & Brinkmann, 2014). Vi spelade in intervjuerna på våra mobiltelefoner, men efter intervjuerna lade vi över inspelningarna på datorn utifrån konfidentialitetssynpunkt (Bryman, 2011).

Intervjuerna pågick i ungefär en timme, vilket var det som vi hade planerat in för vardera intervju. Det var två intervjuer som skiljde sig från detta, den första intervjun var endast runt trettio minuter lång och den sista pågick i en och en halv timme. Vi tror att detta kan handla om att vi i början inte var vana vid att hålla i intervjuer samt att vi inte riktigt visste hur vi skulle hantera intervjusituationen.

När vi kände att vi var klara med intervjun berättade vi för respondenten att vi inte hade några fler frågor och undrade om de hade något att tillägga till det som sagts. Detta för att ge respondenten en möjlighet att fråga något ytterligare om studien eller att ta upp något som denne ansåg att vi missat att gå igenom under intervjun (Kvale & Birkmann, 2014). Efter varje intervju satte vi oss tillsammans för att reflektera över vad vi intervjuare kunde göra annorlunda till nästa gång, vi mognade genom detta i processen och blev allt mer bekväma i vår intervjuroll (ibid, 2014). När vi hade transkriberat materialet uppstod det frågor kring en av intervjupersonernas svar, som vi författare hade tolkat olika. Vi valde därför att kontakta respondenten, Kristian Käll, igen för att få ett klagörande svar.

I efterhand har vi författare diskuterat vad vi kunnat göra annorlunda i intervjuerna. Vi menar att vi hade kunnat vara mer förberedda inför den första intervjun så att den hade blivit mer utförlig och inte lika kort som den blev. Genom att till exempel ha fler frågor eller genom att ställa fler följdfrågor. Vi tror även att vi hade kunnat ha ett mer kritiskt perspektiv i samtliga intervjuer och ställt mer utmanande frågor, och med det fått fram annorlunda svar som hade hjälpt oss längre fram.

5.5 Analytiskt tillvägagångssätt

Efter genomförandet av intervjuerna transkriberade vi inspelningarna. Vi valde att transkribera relativt skriftspråkligt och därmed inte ha med exempelvis skratt, stamningar och pauser (Kvale & Brinkmann, 2014). Detta då vårt fokus inte låg

på själva språket. Vi gick sedan vidare med att läsa igenom transkriberingen vid ett flertal tillfällen. Första gången markerade vi sådant i materialet vi ansåg vara intressant och som verkade vara genomgående, andra gången valde vi att gå igenom materialet efter våra frågeställningar samt teoretiska begrepp. Vi gjorde sedan ett urval av de citat som vi ansåg mest relevanta för studien.

Kvale och Brinkmann (2014) beskriver hur en transkribering av ett material skall genomföras. De menar att ett etiskt övervägande bör göras när transkriberingen sker för att inte utelämna personen som ställt upp i intervjun. Eftersom de intervjuer som vi genomfört inte har handlat om respondenternas egna åsikter utan deras professionella har vi inte sett detta som relevant.

Det vi hade kunnat göra annorlunda var om vi i ett tidigare skede av analysen avgränsat oss och utgått från frågeställningarna. I början låg vårt fokus snarare på att hitta intressanta teman i materialet och på det som var återkommande i intervjuerna. Detta tog tid från att analysera det material som vi egentligen skulle komma att använda oss av.

5.6 Etiska överväganden

Vi har utgått från Vetenskapsrådets etiska riktlinjer i genomförandet av studien. Riktlinjerna beskriver att den som medverkar i en forskning skall informeras om vad syftet med studien är och hur informationen kommer att användas.

Respondenten skall även informeras om dennes rätt att dra sig ut ur forskningsstudien (Vetenskapsrådet, u.å.). När vi fick kontakt med de som medverkade i studien så informerade vi via mail om syftet med studien och vi gjorde även detta i inledningen av intervjuerna. I början av intervjuerna så meddelade vi respondenterna att de har rätt att dra sig ur studien i ett senare skede om de skulle känna att studien inte passade dem. Vi informerade samtliga om att uppsatsen kommer att publiceras på GUPEA och vi erbjöd dem även att skicka den färdiga uppsatsen till dem vilket samtliga tackade ja till.

Samtyckeskravet innebär att de som medverkar i en studie har rätt att själva bestämma över sin medverkan (ibid.). Detta krav uppfylldes då respondenterna kontaktats med frågan om de ville medverka, vilket de själva tackade ja till. Deras medverkan var i den utsträckning som vi har haft möjligheten att undersöka helt

frivillig, då de inte heller i någon mening kan sägas vara i en utsatt position eller i en beroendeställning till oss som kunnat påverka deltagandet.

Det tredje kravet rör frågan om konfidentialitet, uppgifter om respondenterna bör enligt kravet hållas konfidentiella för omvärlden (Vetenskapsrådet, u.å). Intervjuerna har inte rört respondenternas personliga åsikter om organisationens arbetssätt eller något annat som kan anses etiskt känsligt, utan istället berört hur deras organisation ser på frågan samt utifrån deras profession. Vi har därför diskuterat hur vi skall förhålla oss till konfidentialitetskravet, skall respondenterna vara anonyma eller inte? Det var ingen av respondenterna som önskade vara anonym och vi beslutade oss för att på grund av att de intervjuas i utifrån sin position inte behöver anonymiseras. Dock kan detta ifrågasättas då personliga åsikter ibland kan blandas med de professionella. Vi har efter att ha gått igenom intervjuerna valt att inte använda oss av citat som vi anser vara för personliga och snarare fokuserat på det som tillhör yrkesrollen. Dessutom är det centralt för studien att intervjupersonernas position är uttalade för att läsaren ska kunna förstå innebörden i det de säger. Det blir därför omöjligt att hålla anonymiteten även om personernas namn inte skulle vara utskrivna.

Vidare så har vi även diskuterat frågan om det är etiskt att skicka uppsatsen till respondenterna först efter det att den är färdig. Respondenterna har då ingen möjlighet att ge sin synpunkt på om vi har tolkat ett citat felaktigt eller om respondenten inte tycker att hen beskrivs på rätt sätt. Givetvis skulle respondenterna ha kunnat få ta del av uppsatsen innan den färdiga produkten lämnades in, men på grund av tidsbrist så har vi inte haft möjlighet till detta. Då uppsatsen inte heller berör frågor som kan vara etiskt känsliga för respondenterna, blir detta inte lika viktigt.

Av de som vi intervjuade var en majoritet medelålders, svenska och välutbildade män. Generellt sett den person som sitter på makten i samhället och, gissningsvis, så är detta urval det som representerar hur det faktiskt ser ut bland de som fattar besluten. Som tidigare beskrivet så hade vi ingen tanke när vi valde ut personerna för att medverka i intervjuerna utan de som ville och hade möjlighet fick medverka.

Nyttjandekravet innebär att insamlat material endast får användas för forskningsändamål (Vetenskapsrådet, u.å). Detta har fastställts på så vis att informanternas svar endast kommer att användas i denna studie. Vi har inte delat med oss av vårt material till andra. När uppsatsen senare är godkänd så kommer transkriberingen och inspelningen av intervjuerna förstöras och kommer därför inte kunna användas i framtiden.

Framställningskravet innebär att vara medveten om hur en grupp eller företeelse framställs genom studien. Detta har uppnåtts genom att föra en diskussion och tänka över hur vi skildrar våra fokusområden Hammarkullen och Frihamnen.

5.7 Arbetsfördelning

Under uppsatsens gång har vi arbetat tillsammans men självständigt. Vi har delat upp det som behöver göras jämnt mellan varandra och vi har om något varit oklart diskuterat det mellan oss. Vi har läst igenom varandras delar och tillsammans diskuterat vad som skall vara kvar och vad som skall rensas bort.

Transkriberingen har delats upp efter tid relativt jämnt mellan oss. Efter att ha kodat transkriberingarna var för sig har vi sedan genomfört analysen tillsammans. Vi har diskuterat vad som är viktigt att ha med och hur det ska analyseras, och sedan tillsammans skrivit analys och avslutande diskussion.

5.8 Tillförlitlighet

Bryman (2011) beskriver fyra krav som finns för att en studie ska ses som tillförlitlig; trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och en möjlighet att styrka studien. Trovärdighetskravet har vi försökt uppnå genom att vara väl förberedda och noggrant återge intervjuerna, och genom att vi ofta bad respondenterna att förtydliga sådant vi inte förstått. Vi har även återkopplat till respondenterna efter intervjuerna, när vi varit oense om något. Resultatet har sedan stämts av mot teori, böcker och annan skriftlig information. Det är svårt att tala om överförbarhet när det gäller kvalitativa studier då de vanligtvis fokuserar på "*det kontextuellt unika*" (Bryman, 2011:355). Dock är det inte otänkbart att liknande diskussioner kan uppkomma när andra områden skall byggas eller förändras eftersom de delar

mycket av kontexten. Vi har genom den litteratur vi använt kunnat sätta in dessa två exempel i ett större sammanhang. Pålitlighetskravet har försökts att uppnås genom att noggrant beskriva arbetssättet i metodkapitlet. Vi har försökt hålla oss objektiva och gick in i studien utan en större förkunskap om bostadspolitik. Vi har därför kunnat förhålla oss relativt neutrala till de två områdena som studien berör.

6 RESULTAT OCH ANALYS

Här presenteras det urval av resultat vi anser mest relevant utifrån syfte och frågeställningar. Resultaten analyseras med hjälp av tidigare presenterade teoretiska begrepp samt tidigare forskning. Kapitlet är uppdelat i flera underrubriker, satta efter våra frågeställningar.

6.1 Hur försöker staden motverka den rådande segregationen i Hammarkullen?

6.1.1 Att bygga blandat

I Hammarkullen har arbetet för att minska segregationen till stor del gått ut på att införa en mer blandad bebyggelse. Genom att bygga villor och bostadsrätter har tanken varit att personer i området skall få möjlighet till en boendekarriär. Eva Jonasson från Bostadsbolaget gav ett liknande svar:

“Att blanda olika upplåtelseformer av boende är en del av Bostadsbolagets uppdrag från moderbolaget och ägaren Göteborgs Stad. (...) Tankarna som finns är att det ska ske inom ramen för nyproduktion, eventuellt även i delar av det befintliga beståndet. Hur många lägenheter det handlar om är heller inte bestämt och beror delvis på intresset från de boende (...) Om det finns en efterfrågan på andra boendeformer ska vi utreda det vidare. (...) Bostadsbolaget planerar att bygga omkring 100 nya lägenheter i Hammarkullen i första etappen. Byggnadsnämnden beslutade nyligen att göra om detaljplanen för området vilket är ett steg i riktningen för att dessa planer ska bli verklighet.”

Bostadsbolaget uttrycker det som ofta nämns när det talas om hur segregationen skall brytas i de ekonomiskt utsatta områdena. Detta handlar om att skapa möjlighet till en boendekarriär genom att ha blandade upplåtelseformer. På så sätt kan personer med en högre inkomst stanna kvar i området och därigenom får området en större social blandning. Dock så finns det ofta en underliggande tanke när det byggs bostadsrätter i de utsatta områdena och det är att locka medelklassen (Törnquist, Olsson & Claesson, 2012). Genom att Bostadsbolaget beskriver att det inte i första hand är de nuvarande hyresrätterna som omvandlingen till bostadsrätter skall ske utan i det nybyggda beståndet, kan detta tolkas som att dess

bostäder riktar sig till de som är resursstarka i området samt inflyttning utifrån. Hammarkullen har som tidigare beskrivits en befolkning där många idag erhåller försörjningsstöd och en hög arbetslöshet, dessa personer har inte någon möjlighet att köpa sin bostad.

Rafael Lavicki uttrycker en förhoppning om det ökande bostadsrättsbeståndet också skall öka ansvarskänslan för boendet och för närområdet:

” (...)äger man sin bostad så tar man ett helt annat ansvar också tror jag”

Precis som Rafael Lavicki uttrycker så menar Lind och Lundström (2007) att i områden där andelen äganderätter är större så finns det även en större ansvarskänsla för sitt närområde. Personer som bor i bostadsrätter tenderar även att bo i dessa under en längre period vilket leder till en starkare gemenskap i området (Lind & Lundström). Det finns en tanke om att bostadsrättsägarnas ansvarskänsla ska spridas till hyresgästerna, som kan liknas med medelklassens kapital i form av beteenden och normer (Bengtsson, 2010). Samtidigt så ser samtliga respondenter Hammarkullens största styrka som det föreningsliv som finns i området. Flera beskriver hur befolkningen är engagerade för att förändra och skapa en positiv bild av området. Peter Molin beskriver Hammarkullen som följande:

(...)Man talar ibland om en Hammarkulleanda men som har att göra med att det har åtminstone varit ett av Göteborgs rikaste föreningsliv, man har också ett föreningsliv, inte minst också kopplat till karnevalen naturligtvis.(...)Så det finns mycket kompetens, det finns historiskt ett nätverk av föreningar och så vidare som också har betytt mycket för Hammarkullen och det finns ju kvar.(...) Så det finns en positiv historia i Hammarkullen som mycket handlar om skaparkraft och så.”

Detta talar emot bilden av att det är de mer resursstarka områdena som har en starkare sammanhållning bland dess invånare (Lind & Lundström, 2007). Trots att människor flyttar mer i hyresrättstäta områden så tyder detta på att det redan finns en stark sammanhållning i Hammarkullen. Hammarkullebornas kulturella kapital ses som mindre betydelsefullt, än det som medelklassen tros kunna föra till

området. Medelklassens maktposition i samhället skapar en normativ bild av att deras kapital är det eftersträvansvärda, medan underklassens kapital bortses från (Crompton, 2008).

6.1.2 Risk för undanträngning

Bostadsbolaget har köpt delar av Hammarkullen som genom åren har ägts av en rad olika privata investerare, Rafael Lavicki beskriver det nyköpta beståndet som *“en modern slum”*. Respondenterna beskriver hur det finns en segregation inom Hammarkullen, uppdelat beroende på ägare av bostäderna. Bostadsbolaget upplevs som att ha tagit ett större ansvar genom åren för sitt bestånd och för Hammarkullen i stort. Bostadsbolaget planerar för större renoveringar i de nyköpta bostäderna, Rafael Lavicki beskriver renoveringarna som omfattande. Hyresgästföreningen upplever en oro för att renoveringarna kommer att innebära hyreshöjningar. Alfredo Torrez menar att det därmed finns en risk för undanträngning i området:

“Hur blir det, för man vet ju att det kommer vara mycket renoveringar i det området, hur blir det med hyran. (...) De kommer ju göra det säkert (hyreshöjningar) och det kommer ju göra det att folk flyttar ännu längre bort från Göteborg eller ah. Eller att göra det svårare för de boende att leva sin dag.”

Även Emmali Jansson beskriver en risk för undanträngning i Hammarkullen:

“Och när man renoverar, jag vet inte hur mycket det är segregationsfrågor än rätt-till-bostadsfrågor, att inte höja hyran väldigt drastiskt. Framför allt blir det ju en rätt-till-bostadsfråga, men om man gör det i stort område då blir det en undanträngningseffekt som kanske cementerar segregationen ännu mera, och de flyttar... de som inte hade råd med de högre hyrorna behöver flytta ännu längre bort till ännu fattigare områden.”

När ett område förändras, så som Hammarkullen planeras att göra, så finns en risk att befolkningen som redan bor i området trängs undan för en befolkning med en högre socioekonomisk status (Holgersson & Törn, 2014). Underklassens låga samhällsstatus gör att de inte har makten att påverka de beslut som fattas om deras

eget område (Börjesson & Rehn, 2009). Som tidigare beskrivits så har Hammarkullen en stor andel arbetslösa och om hyreshöjningar sker finns det en reell risk att dessa inte har något annat val än att flytta. Loopmans och Uitermark (2013) uttrycker att det måste finnas tydliga politiska ramar och ett långsiktigt tänk för att skydda de svagaste grupperna i ett område vid renovering.

För att undanträngning inte skall ske beskriver Rafael Lavicki att det finns en plan för dialog och vikten av långsiktigheten i arbetet:

“Man måste ge det lite tid så att det blir rätt gjort så vi angriper det här på ett bra sätt. I dialog med de boende det får man inte glömma. Dom skall känna att de är delaktiga och veta vad som händer. Vi skyndar långsamt.”

Gustavsson och Elander (2016) menar att trots att det finns en plan för att involvera hyresgästerna och låta dem medverka i processen så har det har visat sig i jämförbara områden att boende glöms bort i processen. Gustavsson och Elander beskriver i sin artikel att hyresgästernas involvering reducerades till att endast handla om deras egna bostäder och inte i området som stort. De såg även att hyreshöjningarna ledde till att många hyresgäster som evakuerades under renoveringarna inte återvände till området. Detta kan därför ses som risker även i Hammarkullens kommande omgörning. De styrandes expertmakt gör att de anses ha en legitim makt att besluta om frågor (Börjesson & Rehn, 2009) som berör de boende utan att ta in deras åsikter. De boende har en underordnad position med liten möjlighet att påverka om de inte direkt ges den makten.

6.1.3 Allmännyttan och marknaden

Flera av respondenterna beskriver vikten av att Bostadsbolaget är ett allmännyttigt bolag och därmed har ett socialt ansvar för området. Detta till skillnad från de privata bolag som tidigare funnits i området. Rafael Lavicki beskriver varför det är viktigt att Bostadsbolaget har tagit över förvaltningen av hyresrätterna i området:

“Jag tror att den största anledningen är att staden tjänar på det. Vi är ju ett kommunalt bolag, vi har ett samhällsansvar och vi har tittat och har haft många

frågeställningar kring den gamla förvaltaren. (...) Förorten i Hammarkullen har nog med problem och vi behöver inte tillföra. Vi måste ju stoppa den utvecklingen. Och det är ett sätt att man har fattat det beslutet både politiskt och i framtiden att vi måste satsa på de utsatta.”

Detta kan ses som ett uttryck för att synen på alla fördelar med marknadsstyrning, så som billigare bostäder och större valfrihet (Bengtsson, 2015) inte har fått effekt i de utsatta områdena. Kopplat till Marx klassteori, har den styrande klassen kontroll över produktionsmedlen, bostadsmarknaden i detta fall, vilket missgynnar underklassen (Börjesson & Rehn, 2009). Marknadsstyrningen har därför varit negativ för underklassen.

Respondenterna har talat om vikten av en allmännytta som tar ett socialt ansvar utöver ansvaret för bostädernas förvaltning för att motverka segregationen (Grander, 2015). Rafael Lavicki beskriver hur hyressättningarna i de två bestånden har varit densamma men kvaliteten i bostäderna har skiljt sig åt. Därmed motverkas den valfrihet som politiken hoppades på med en ökad marknadsstyrning.

Allmännyttans sociala ansvar märks bland annat genom att Bostadsbolaget aktivt arbetar för att anställa personal boende i Hammarkullen, Rafael Lavicki säger:

“Men visst skulle man ha mera men vi har ju en viss organisationen och en viss möjlighet att ta emot också, vi kan ju inte bara hitta på jobb för att vara snälla. Det finns ju en affärsidé också och en affärsmässighet i alltihopa.”

Bestämmelserna om att allmännyttiga bolag ska drivas på samma premisser som privata aktörer (Salonen, 2015), ses av Rafael Lavicki som ett hinder för att kunna ta det sociala ansvaret fullt ut. Om allmännyttan inte hade haft de affärsmässiga principerna att utgå från hade fler personer från de socialt utsatta områdena fått möjlighet till arbete, vilket på lång sikt hade stabiliserat området och minskat arbetslösheten. I områden som Hammarkullen så talas det om de negativa grannskapseffekterna, men detta hade kunnat motverkas av att fler är i arbete (Brottsförebyggande rådet, 2011). På lång sikt så gynnar detta även barnen som

växer upp i området genom att de har förebilder och ser att det är möjligt att få en karriär.

6.1.4 Att öka byggviljan

Viljan att investera och bygga nya bostäder i Hammarkullen beskrivs av respondenterna som låg. Detta överensstämmer med teorin om att byggviljan är som lägst i områden med låga inkomster då det ses som en risk att investera för nyproduktion (Lind, 2015). Emmali Jansson beskriver också hur nyproduktionen blir dyrare, Lind menar att detta är ytterligare en risk för byggbolag att investera i utsatta områden då det finns en rädsla för att inte få lönsamhet i projektet (ibid). Emmali Jansson berättar hur politiken kan påverka byggviljan i utsatta områden:

“Man skulle kunna tänka sig att kommunen gör detaljplaner ändå. Om det finns färdiga detaljplaner så kan man bara söka bygglov, och det går ju väldigt fort eftersom det är myndighetsutövning som är ganska enkel i sammanhanget. Då skulle det kunna vara framförallt mindre byggbolag, som inte har ekonomiska muskler att hålla på en hel planprocess, de skulle kunna få nästan som ett snabbspår. Bara börja bygga direkt. Det skulle definitivt kunna öka attraktiviteten i att vilja bygga. (...) Och just det här med att ha... bättre skola, att ha de här ishall, kulturhus... det gör ju också att fler vill bo där och att man också vill bygga då”

Då byggviljan påverkas av de långa planeringsprocesserna (Lind, 2015), kan att minska tiden för planeringsprocesserna vara en metod för att öka byggviljan och samtidigt minska kostnaderna för nyproduktion. Om kostnaderna minskar i produktionen så minskar även risken för att inte få lägenheterna uthyrda eller sålda. Frågan är hur villiga de stora bostadsbolagen är till att släppa ifrån sig makten över planeringsprocessen, som vi kopplar till stigberoende. Som Bengtsson (2013) beskriver kan det vara svårt att få marknaden att släppa ifrån sig makten vilket leder till att stigberoendet befästs. Även Börjesson och Rehn (2009) talar om svårigheten att förändra ett organisationssystem på grund av att makten bibehålls och ovilligheten att släppa makten ifrån sig.

Emmali Jansson ger också uttryck för hur kvarterskänslan är viktig för att locka en socialt blandad befolkning och öka byggviljan. Att satsa på en bättre skola och olika typer av målpunkter såsom ishall kan vara sätt att öka attraktiviteten i området (Lind & Lundström, 2007). Det kan finnas en risk i att försöka skapa en ny identitet för ett område, utan att ta tillvara på de nuvarande hyresgästernas uppfattning om styrkor och svagheter (Gustavsson & Elander, 2016). En ishall kanske inte är vad den existerande befolkningen efterfrågar, utan istället är skapad för att locka medelklassen. Den dominerande klassens habitus tillskrivs mer värde (Crompton, 2008) och kan därför vara det som de styrande utgår från när omvandling av ett område sker.

Som det har visat sig är det svårt att ändra allmänhetens uppfattning om ett område som redan blivit stämplat vilket uttrycks genom ett stigberoende (Holmqvist, 2009). Trots försök att göra området mer attraktivt, kan det därför vara svårt att förändra den allmänna bilden av Hammarkullen.

6.1.5 Vem flyttar?

Alfredo Torrez tar i intervjun upp en aspekt som ingen av de andra respondenterna reflekterade över:

“Dom är ju glada (de boende), det är ju också, det utvidgar deras möjligheter till att flytta, bostadsbolaget har ju nästan överallt. Inom Hammarkullen men även andra platser också. Det gynnar ju dom som har jobb dom som har en inkomst. Det gör ju så att de kan flytta ut, om de nu höjer hyrorna, det är samma hyra men ett bättre område.”

Som Andersson, Bråmås och Holmqvist (2010) visat tenderar personer med ett högre socialt kapital att lämna de utsatta områdena. Alfredo Torrez menar att de i Hammarkullen med högre inkomst kan se en chans att flytta från området till något annat av Bostadsbolagets bestånd om hyrorna höjs. Personerna ser inte någon anledning att stanna kvar i området när hyran är samma som i områden med en större attraktivitet. Om Alfredo har rätt i detta så betyder det att Hammarkullen skulle mista sina resursstarka invånare och segregationen kommer då att öka. De höjda hyrorna kan vara ett ytterligare incitament för de resursstarka

att lämna området. En vaccination mot detta skulle kunna vara att investera i ett attraktivitetshöjande utbud (Lind, 2015), för att få de resursstarka att stanna kvar.

6.1.6 Sammanfattning

Genom att öka byggviljan, bygga blandade upplåtelseformer samt att renovera hyresrätterna så vill staden motverka segregationen i Hammarkullen. Tanken är att på så sätt skapa möjlighet till boendekarriär för de boende i området. De risker som vi fått fram i analysen som kan leda till motsatt effekt är att den resursstarka underklassen flyttar från området när det ses som bättre att bo i ett mer attraktivt område med samma hyra som i Hammarkullen. Samtidigt kan renoveringen leda till en undanträngning av de personer med en låg inkomst som inte längre har råd att bo kvar, deras underordnade maktposition leder till att de har mindre möjlighet att påverka sitt boende. Det kan finnas en risk att de styrande utgår från medelklassens behov snarare än de boende i området.

6.2 Hur planeras det för att få en social blandning i Frihamnen?

6.2.1 Planeringen av Frihamnen

Kristian Käll beskriver hur Frihamnen planeras att bli en socialt blandad stadsdel. I området ska det ges plats för 17 000 invånare, det planeras att byggas hälften bostadsrätter och hälften hyresrätter. Normalavgift för en nyproducerad hyresrätt ligger på 1850 kronor per kvadratmeter och år. I Frihamnen skall 25% av hyresrätterna hyras ut till detta pris medan 25% kommer att kosta 1400 kronor per kvadratmeter och år. Ytterligare 25% kommer endast att kosta 1000 kronor per kvadratmeter och år. Den lägsta nivån på hyresrätterna är den samma som en lägenhet som ligger i exempelvis Hammarkullen, därmed blir dessa lägenheter möjliga att bosätta sig i för majoriteten av Göteborgs invånare. Den sista fjärdedelen hyresrätter kommer att ha en fri hyressättning.

De billigare lägenheterna kommer att finansieras av korssubvention, genom att bostadsbolagen har gått med på att ta ut en mindre avkastning från försäljningen av bostadsrätterna. I området är det fyra olika bolag som skall bygga, Magnolia, Rikshem, Botrygg och Framtiden AB. Dessa bolag kommer att arbeta med två olika lösningar för att kunna ha billigare hyror i vissa av lägenheterna. Magnolia

och Rikshem kommer att ha likvärdiga hyresrätter till samtliga hyresnivåer. Det kommer alltså inte vara någon skillnad mellan den lägenheten som har den högsta avgiften jämfört med den lägsta, istället kommer de ha en hyresrabatt som följer den personen som flyttar in. Botrygg och Framtiden AB kommer istället att använda sig av kvalitetsdifferentierade hyror, där de lägenheter med lägre hyra kommer att ha ett sämre läge och ett billigare materialval. Hyran kommer i detta system vara direkt kopplat till en specifik lägenhet istället för till personen som flyttar in. Gemensamt för alla hyresrätter är att alla olika hyresnivåer kommer att blandas i samma hus och kvarter. Älvstranden kommer att använda sig av presumtionshyra för att kunna sänka hyrorna under 15 års tid. Genom att använda sig av samma paragraf i lagstiftningen som i de fall då hyran används för att höja avgiften för nyproduktion (Hyresnämnden, 2015) så binds bostadsbolagen till att ha en lägre avgift under 15 års tid, genom ett avtal med hyresgästföreningen.

6.2.2 Bostadsmarknadens roll

För att en person skall få flytta in i en lägenhet så finns det krav på vilken ekonomi den blivande hyresgästen skall ha i relation till hyran. Kristian Käll beskriver hur Frihamnen vänder på detta och istället sätter ett tak på hur hög inkomst hyresgästen får ha om personen skall få hyra en subventionerad hyresrätt:

“Jo juste då är det inkomstmaxtak som finns och även har vi sagt att om man tittar på, det finns ju tak och det finns golv, att det här golvet, hur mycket pengar man måste ha, det ska vi också sänka. Så vi ska sänka tröskeln för människor med lägre inkomster att kunna komma in i det här då. För om man tittar på (AB) Framtiden, allmännyttans uthyrningspolicy, så säger den att man ska ha tre gånger hyran i månadsinkomst för att få hyra. Och den är ganska hög, det är många som hamnar under den här, studenter till exempel.”

Bostaden har setts som en social rättighet i Sverige (Bengtsson, 2015) och allmännyttans hårda krav på inkomst för att få bli hyresgäst omöjliggör för vissa låginkomsttagare att få tillgång till en bostad. Allmännyttans mål är att alla skall ha möjlighet till en god bostad (Salonen, 2015), på grund av de hårda inkomstkraven kan inte allmännyttan ses som att ha uppfyllt sitt eget mål de senaste åren. Genom de höga krav som finns för att få tillgång till en bostad så

exkluderas den maktlösa underklassen (Holmqvist, 2009). Genom exkluderingen så sker en uppdelning av bostadsområden utifrån klasstillhörighet. Medelklassen bor för sig och vill inte beblanda sig med underklassen i området. Detta kan liknas med hur Bergsten och Holmqvist (2013) beskriver att invånare i villaområden inte vill att hyresrätter skall byggas i området. Detta kan vara ett sätt att utöva makt mot de med en lägre social position (Börjesson & Rehn, 2009). Därför kan allmännyttans uthyrningspolicy ses som nära sammankopplat med både klass och makt. Kristian Käll visar på en vilja mot en återgång mot en mer generös bostadspolicy, där fler kan få möjlighet till en god bostad trots en låg inkomst.

Innan markanvisningarna i Frihamnen så var det många av de privata byggbolagen som var negativa till de hyressättningskraven, berättar Emmali Jansson. Hon menar att de privata byggherrarna vill få ut så mycket vinst som möjligt när de bygger nytt och att de därför inte såg värdet med projektet. Dock så visade det sig att många aktörer ändå var intresserade av att bygga i Frihamnen när markanvisningarna väl var igång. Detta kopplas till Webers maktteori om dominans (Börjesson & Rehn, 2009) som genom en maktkamp mellan kommunen och byggherrarna i vem som äger rätten att definiera hur bostadsutvecklingen i staden skall ske.

Detta visar även på hur svårt det är att bryta stigberoendet på en trögrörlig bostadsmarknad. Det handlar bland annat om legitimiteten, att de metoder som redan används ses som de rätta och att det därför blir svårt att förändra systemet. Även effektiviteten, att det på kort sikt blir dyrare att förändra bostadsmarknaden bibehåller stigberoendet (Bengtsson, 2013). Kanske är en del av detta att politiker endast ser till det som ger fortsatt stöd i kommande val och därför inte vågar driva igenom innovativa lösningar för att minska segregationen.

Emmali berättar om hur en del byggherrar har svårt för att se en förändring av bruksvärdessystemet:

“För att en del tycker att det är så viktigt att bevara det här med att, typ bruksvärdessystemet, att det ska vara lite billigare känsla om det är lägre kostnader medan andra tycker att det bara är knäppt.”

Det finns inarbetade system och idéer om hur hyressättningen ska se ut som är svåra att bryta mot (Bengtsson, 2015). Reaktionerna på de nytänkande lösningarna, som till exempel att frånga bruksvärdessystemet, visar på hur starkt det idémässiga stigberoendet är. Men Kristian Käll uttrycker hur det faktiskt går att utmana bostadsmarknaden genom att ställa höga krav:

“Vi har verkligen utmanat egentligen hela bostadsmarknaden, genom att ställa de här kraven kring hyresnivåer (...). Här är de kraven vi hade i markanvisningen, man säger såhär, vi bjuder in och så får ni chans att få option på att köpa mark och får vara med i en konsort och vara med och utveckla och så vidare. Och då sa vi så här, 25 % ska vara 1000 kronor per kvadratmeter och år, 25 % ska vara 1400, och så den då - 1850 det är vad det kostar, gängse nyproduktions... det vanliga priset så att säga. Och då är det så att då får byggarna bostadsrätter och hyresrätter, och då kan de jobba utifrån, de kan sätta ihop en affärsmodell som gör att de kan klara den här målbilden då. (...) Så jag tycker att här har vi verkligen gjort ett framsteg i att utmana marknadsaktörerna att bygga billigare hyresrätter.”

Tanken på att en högre marknadsstyrning skulle leda till billigare bostäder (Bengtsson, 2015) har visat sig istället leda till ökade priser. Utan en politisk styrning med krav från staden så finns inga incitament för marknaden att bygga socialt hållbart. Kristian Käll visar på att trots att det inte längre finns möjlighet till statliga subventioner av byggandet, finns möjlighet för staden att sätta krav på bolagen. Detta kan jämföras med de krav som Wien ställer, där tävlingar utser vilka som bygger på ett socialt hållbart sätt för att bibehålla en social blandning (Stadt Wien, 2013). Staden har därmed en makt att förändra systemet trots en ovilja från marknaden, genom sin dominans kan legitimitet skapas (Börjesson & Rehn, 2009) rörande hyressättningsnivåerna.

6.2.3 Blandad stad

Linn Ryding uttrycker en skepsis mot hur en social blandning skall kunna uppnås i ett helt nybyggt område:

“Det är ju svårt att få till i ett helt nybyggt område att få till en socialt blandad stad om det ens är möjligt överhuvudtaget. (...) Sen så är det en större utmaning att få folk från olika grupper att bosätta sig där. Att använda stadsrummet är ju en sak och att kunna bosätta sig där är en annan.”

Linn Ryding pekar på hur nybyggda hyresrätter i nybyggda områden idag blir så dyra att de utesluter stora delar av befolkningen (Törnquist, Olsson & Claesson, 2012). På grund av de differentierade hyrorna i Frihamnen så finns det här en möjlighet för personer som annars stängs ute från de nybyggda områdena att bosätta sig i Frihamnen. I rapporten från Wien (2013) så beskrivs hur de lyckats bygga nya bostadsområden med en social blandning genom subventioner dels för hyresgäster och dels för byggherrarna. I och med att detta system inte har testats tidigare i Sverige så finns det en ökad möjlighet till att området faktiskt får en socialt blandad befolkning.

Kristian Käll beskriver hur ett sätt att skapa social blandning i Frihamnen planeras redan innan de första spadtagen har satts i marken:

“Ett sätt som jag tycker är väldigt bra, det är att vi ska jobba med temporära bostäder. I Frihamnen. Och där (...) har vi sagt att vi ska göra en tredjedel flyktingbostäder, en tredjedel studentbostäder, en tredjedel företagsbostäder. För att komma åt en social blandning från början. (...) Och det tror jag kommer sätta karaktär på det här området. (...) Och vi pratar mycket om det här smältdegelperspektivet, här ska människor från såväl Askim som Angered känna att de har en arena och känna att det här är våran stad. Om dom första som börjar befolka är en blandad grupp så tror vi att det är, det är temporärt i 15 år, så är det ändå en rätt stark signal.”

I Sverige har blandade upplåtelseformer och lägenhetsstorlekar traditionellt sett varit ett sätt att försöka uppnå social blandning (Törnquist, Olsson & Claesson, 2012). Här pekar Kristian Käll på ett nytänkande sätt att tänka kring social blandning, att inte endast bygga bostäder med olika priser som riktar sig till olika inkomstsegment, utan även blanda kategoriboenden i Frihamnen som riktar sig mot olika sociala grupper i samhället. Etniciteten får här en framträdande roll som

annars ofta tappas bort i diskussionen rörande segregationen. Samtidigt finns en polarisering i samhället, som gör att olika etniska grupper lever separerade från varandra. När dessa möten inte sker, ökar risken för att tillskriva olika grupper egenskaper vilket leder till en öka rasism (Wikström, 2009). Genom de temporära bostäderna så skapas det en möjlighet för personer att mötas över de etniska gränserna, vilket förhoppningsvis kan leda till en större förståelse för varandras olika livssituationer.

Om det inte finns möjlighet för nyanlända personer som ännu inte hunnit etablera sig på arbetsmarknaden att bosätta sig i den centrala staden på grund av de höga hyrorna så skapar detta en etnisk och ekonomisk segregation. Den etniska och ekonomiska segregationen går hand i hand och bidrar till en ytterligare utestängning från bostadsmarknaden (Molina, 2016).

Dock poängterar Kristian Käll att det är viktigt att Frihamnen inte utvecklas mot social housing och kategoriboenden:

“Sen tycker jag då, om man ser utifrån ett svenskt perspektiv när vi pratar om en generell bostadspolitik, vi ska inte ha kategoriboenden, vi ska inte ha social housing för vi vill inte ha fattighusstämpeln. Politiken överlag är på den... man vill inte luckra upp för mycket på bostadspolitiken som är generell och inte för fattiga och kategoriboenden. Så om man följer så här kontinuerligt (inkomst och hyra) så liknar man social housing väldigt mycket.”

Den social housing som finns i övriga Europa innebär att vissa bostäder endast är till för grupper med låg inkomst eller svårigheter att ta sig in på bostadsmarknaden (Törnquist, Olsson & Claesson, 2012), precis som Frihamnen syftar till. Det är svårt att se en egentlig skillnad mellan Frihamnen och den social housing som finns i Europa.

Den svenska bostadspolitiken brukar ses som generell där rätten till bostad inte ska vara knuten till individens ekonomi (Bengtsson, 2015). Med de höga hyrorna för nyproduktion och höga inkomstkraven för att få tillgång till hyresrätt kan det dock ifrågasättas om den verkligen är generell. Frihamnen blir ett sätt att bryta den utvecklingen utan att frånga bostadspolitiken alltför mycket.

De temporära flyktningbostäderna är ett sätt att få nyanlända att börja bosätta sig i Frihamnen. Kristian Käll berättar hur han tror att de som flyttar till Frihamnen inte kommer att vara de personer som idag lever i de utsatta områdena:

“Är det så att vi tror och vill att människor ska flytta från andra delar, från Biskop till Frihamnen? Jag personligen tror inte det. Jag tror att det snarare är så att vi ska få nyanlända personer, både invandrare och från andra delar av Sverige. Det är de jag tror som ska bosätta sig i Frihamnen.”

Kristian Käll beskriver arbetet mot segregationen på ett liknande sätt som det som förs i Hammarkullen. Att de resursstarka personerna i de utsatta områdena ska förmås stanna kvar genom att skapa möjlighet till boendekarriär för att inte öka segregationen (Lind & Lundström, 2007). Detta kan liknas med hur Boschman, Bolt, Van Kempen och Van Dam (2013) visar att det är de resursstarka som flyttar från de utsatta områdena. Samtidigt uttrycker Kristian Käll hur nyanlända ska lockas till Frihamnen för att på så sätt minska trycket på de utsatta områdena och minska segregationen. Det verkar som att etnicitet ges företräde framför klass i frågan om vilka som ska bosätta sig i bostäderna med hyresrabatt. Detta trots att inkomsten är det som ska styra tilldelningen av lägenheter. Socialt och kulturellt kapital påverkar vilket socialt nätverk och normer en person har (Stigendahl, 2010), vilket påverkar vart en person väljer att bosätta sig. Därför finns det en risk att personer med samma kapital som de som brukar bosätta sig i nybyggda områden, medelklassen, är de som kommer söka sig till de hyresrabatterade lägenheterna i Frihamnen. Frågan är även hur nya göteborgare ska kunna få tillgång till lägenheterna i Frihamnen, när det är de som har kortast tid i bostadskön? Kristian Käll beskriver hur det endast är den ekonomiska faktorn som kan användas då personer skall kunna få tillgång till de billigare lägenheterna, för att inte bryta mot diskrimineringslagen.

6.2.4 Risk för gentrifiering

Eftersom avtalet med presumtionshyran endast är på 15 år så kommer hyrorna sedan med största sannolikhet att öka, vilket i sin tur riskerar att leda till

bortträngning av personer med låg inkomst. Peter Molin uttrycker en risk för att Frihamnen blir gentrifierat när avtalet inte längre är giltigt:

“Och samtidigt så har vi, om man tittar på lite längre sikt, att det finns en farhåga att det kommer ändå bli ett område som attraherar människor med ganska bra inkomst. (...) Så i någon mening klart att risken är med Frihamnen är att det blir gentrifierat. Även om jag hoppas på att det här försöket är något man prövar och utvidgar sen. Att det inte bara blir där... Detta är ett litet försök på 15 år. Men stannar det vid det så finns det en risk att det ändå befäster något som vi inte vill ha.”

En del av gentrifieringen är att boendekostnaderna ökar vilket tvingar bort låginkomsttagare (Holgersson & Thörn, 2014). Medelklassens habitus ger dem en större makt i samhället som leder till att marknaden anpassar sig till dem (Crompton, 2008). Detta visar sig genom att hyressättningsnivåerna begränsas till 15 år, mer än så vågar politiker inte gå emot medelklassen. Loopmans och Uitermark (2013) menar att ett långsiktigt tänk är centralt för att uppnå social blandning och undvika bortträngning. 15 år kan därför tyckas som en kort tid, dock är omflyttningen bland hyreslägenheter hög (Lind & Lundström, 2007). Ur en individs perspektiv är 15 år en väldigt lång tid där livssituationen är mycket föränderlig. Grannskapseffekter har visat sig ha stor inverkan på boende i ett område (Brottsförebyggande rådet, 2011), så under dessa år kan grannskapseffekterna hinna påverka barnen som växer upp i området positivt. Det sociala kapitalet som medelklassen innehar (Crompton, 2008) kan då sprida sig till underklassen i Frihamnen. Ur ett samhällsperspektiv kan dessa 15 år dock vara en väldigt kort tid. Med det attraktiva läge som Frihamnen innehar så kommer intresset för lägenheterna vara stort och hyrorna kommer antagligen att öka. Dock är avtalet om presumtionshyror det som staden har att arbeta med för att försöka få en mer socialt blandad stad där både låg- och höginkomsttagare får plats.

Linn Ryding beskriver hur stadsdelen kan motverka den hotande gentrifieringen genom att försöka bevara hyresrätterna:

“Fastighetsägarna vill ju driva upp sina bostadspriser och så där. Så det vi, vad kan man egentligen göra?, det är väl att driva dom här frågorna att bevara hyresrätter, att dom inte skall göras om till bostadsrätter, det är ju ett sätt, sen så är det alltid upp till fastighetsägaren ändå.”

Omvandling av hyresrätter till bostadsrätter i centrala staden har visat sig öka segregationen (Skifter Andersen, Andersson, Wessel och Vilkama, 2016). Linn Ryding visar på ett sätt att försöka bromsa den utvecklingen, men menar dock att fastighetsägaren har sista ordet. Genom att omvandla hyresrätter till bostadsrätter visar sig fastighetsägare och byggherrar ha en stor möjlighet att utöva makt, då dessa företag har kontroll över resurser och en högt uppsatt samhällsposition (Börjesson & Rehn, 2009). Så frågan är hur stor roll stadsdelen kan spela? Allmännyttan blir då ett viktigt verktyg i att försöka behålla hyresrätter och därmed en blandad stad (Holmqvist, 2009). Framtiden AB, Göteborgs allmännyttan, är ett av bolagen som bygger i Frihamnen och kan därför fungera som en motverkande kraft mot ombildning, eller åtminstone behålla sitt eget bestånd som hyresrätter.

6.2.5 Vem byggs det för?

Frihamnen planeras till att bli en blandad stadsdel men trots det så verkar det som att medelklassen ändå är den viktigaste gruppen som det byggs för. Kristian Käll säger:

“Det måste vara attraktivt för medelklassen att bo i Frihamnen om man vill ha social blandning, för annars kommer de sticka någon annanstans och det blir inte bra.”

Linn Ryding beskriver även hur majoriteten av bostäderna kommer att vara tillgängliga för medelklassen snarare än låginkomsttagarna:

“Vad man kan hoppas på är ju att det inte blir ett nytt Eriksberg där det är en väldigt homogen befolkning och en socioekonomiskt stark grupp och dyra hyresrätter. (...) Nu är det 25% av hyresrätterna och man tänker ju 50/50 hyresrätter, bostadsrätter så om man då tänker av det hela vad blir det då... Ah

det blir 12,5%. Ah asså det blir ju mycket, mycket mindre så ifall det får någon påverkan det är ju svårt att sia om också. (...) Ah staden vill ju ha det på ett sätt sen så vill ju byggherrarna ha det... de vill ju få det att gå ekonomiskt runt det förstår man ju.”

Båda citaten visar på hur central medelklassen är, trots att diskussionen annars mest handlar om hur underklassen skall få plats i centrum. Detta kan jämföras med hur medelklassens perspektiv förs över till underklassen genom sin dominans (Crompton, 2008). För staden blir det därför viktigt att bygga för medelklassen då det även tros locka underklassen.

Det har visat sig att byggherrarna anpassar sig efter medelklassens krav när de bygger nyproduktion, då medelklassen vet vilka rättigheter de har och att de har ekonomiska resurser (Lees, 2014). Även medelklassens makt att påverka samt att utöva påtryckning (Börjesson & Rehn, 2009) på byggherrarna kan vara en anledning till att medelklassen är så central i diskursen. Utifrån Linn Rydings förklaring av hur uppdelningen skall ske så är det minst 75% av samtliga bostäder som riktar sig till medelklassen, det blir alltså en väldigt liten del av det totala beståndet som riktar sig till låginkomsttagare. Frågan är då hur stor inverkan dessa låga tal kan ha för inverkan på segregationen i Frihamnen samt Göteborg som stort.

6.2.6 Socialt blandat boende och interaktion

Kristian Käll beskriver hur ett socialt blandat boende inte behöver öka interaktionen mellan människor:

“Men det är ju, forskningen är ju inte solklar att man når de här effekterna (grannskapseffekterna). Det finns de som säger att det blir ingen social interaktion mellan grupper. Det blir inte den här spin-offen, det blir ingen trickle-down effekt för låginkomsttagare för att det sker en separering. (...) Och vill människor interagera över sociala gränser? Vi är ju många som säger att vi vill göra det, men gör folk det?”

Även Emmali Jansson beskriver en liknande farhåga, att personer trots en social blandning ändå bara umgås med personer som tillhör samma sociala grupp. Detta kallar Holmquist (2009) för Living apart together, vilket det finns en risk för i Frihamnen. För att den sociala blandningen inte endast ska vara rumslig, utan även leda till en större gemenskap i samhället, måste andra insatser till som syftar till ett mer jämlikt samhälle. Frågan är vad staden vill uppnå med social blandning, en ökad rättvisa i och med möjligheten att bosätta sig var en vill eller även ökad interaktion över sociala gränser? Kristian Käll beskriver även en oro över att de positiva grannskapseffekterna inte kommer att få någon inverkan då den sociala interaktionen uteblir. Den likhet som finns inom klasser som skapar habitus gör att det försvåras för människor att umgås över klassgränser, det sociala och kulturella kapitalet (Crompton, 2008) skapar grupperingar som i sin tur skapar exkludering. Det är alltså lättare att umgås med människor som liknar en själv i beteende och tankesätt. De privilegierade i samhället exkluderar underklassen genom sin maktposition, det finns en ovilja att beblanda sig med grupper som ses som annorlunda (Holmqvist, 2009). Det verkar som att det finns en vilja i Frihamnen att dess invånare skall umgås över sociala gränser, men att det samtidigt finns en farhåga att detta inte kommer att ske. Ett sätt att arbeta med social interaktion kan vara genom att skapa mötesplatser för invånarna som möjliggör interaktion och grannskapseffekterna kan då spridas. Detta kan exempelvis ske via mötesplatser för äldre eller genom gemensamma träffpunkter för de boende i huset.

Avslutningsvis pekar flera av respondenterna på hur modellen i Frihamnen, trots vissa invändningar, är nytänkande och en möjlighet till att bryta stigberoendet. Peter Molin uttrycker följande:

“Det finns både nånting spännande med att pröva den här prismodellen, kan det här vara nåt slags trendbrott? Att man faktiskt gör något nytt och lite oväntat faktiskt.”

6.2.7 Sammanfattning

I Frihamnen skall det byggas blandade boendeformer, med både hyresrätter och bostadsrätter. Det nytänkande är dock att hyresrätterna kommer att ha olika

hyresnivåer beroende den boendes inkomst, på så sätt möjliggörs det även för låginkomsttagare att bosätta sig i den centrala staden. Frihamnen är ett exempel på hur staden faktiskt kan påverka marknaden att bygga socialt hållbart. Frihamnen planerar även för temporära bostäder för flyktingar, studenter och företagsbostäder för att redan från början få en social blandning, på så sätt tas det in andra dimensioner än de rent ekonomiska. Efter 15 år så finns det dock en risk för att Frihamnen blir ett gentrifierat område om inte nya lösningar tillkommer. Antalet bostäder för låginkomsttagare är få, så om försöket inte utökas så finns det även en risk för att arbetet i Frihamnen inte minskar segregationen i staden. Det är tydligt hur det framförallt byggs för medelklassen trots att diskussionen handlar om hur alla grupper ska få plats i Frihamnen. Det finns en risk att etablerade personer med ett stort socialt och kulturellt kapital är de som kommer att flytta till Frihamnen snarare än personer som lever i ett utanförskap. Om det inte skapas miljöer som möjliggör interaktion mellan grannarna så blir blandningen endast rumslig, men barriärerna i samhället finns ändå kvar.

6.3 Hur kan segregationen motverkas i Göteborg som helhet?

6.3.1 Hela staden

Respondenterna uttrycker vikten av att satsa på hela Göteborg för att kunna motverka segregationen. För att segregationen skall kunna motverkas så krävs det att staden har ett helhetsperspektiv istället för att endast se till enskilda områden. Ett sätt att göra detta är att bygga en mer socialt blandad stad, Kristian Käll beskriver varför hela staden tjänar på detta:

“Och då blir det stor koncentration av människor som har mindre inkomster på samma ställe, och så stor koncentration av människor som är i stort behov av resurser. Till exempel i Hammarkullen, eller i Bergsjön. Och då gör ju det att staden har väldigt svårt att klara sitt uppdrag i form av förskola, skola, socialtjänst och så vidare. För att man hela tiden får personer som behöver mer resurser i skolan till exempel. Då bara fortsätter det hela tiden. Så då är tanken att en social blandning i Älvstaden, och i Mellanstaden och så vidare, kan bidra till att lätta på den... att man inte fyller på med fler nyanlända som så att säga behöver extra stöd och resurser, för det behöver man.”

Det är inte endast individerna själva som påverkas av segregationen, utan detta går även ut över staden som helhet. De redan utsatta områdena får en ännu mer ansträngd ekonomi då det är de som även tar emot de nyanlända. En blandad stad ger däremot en ökad ekonomisk stabilitet och minskar belastningen på den offentliga servicen (Andersson, Bråmås & Hogdahl, 2009), vilket bör vara ett tydligt incitament för staden att främja blandat boende. Citatet visar hur det är de ekonomiska incitamenten som ses som de främsta för att bygga en blandad stad, snarare än människors livsvillkor. Underklassen har genom sin låga samhällsposition och ekonomi en liten makt att påverka hur och vart de skall leva sina liv (Börjesson & Rehn, 2009). Underklassens låga ställning i samhället skapar därför en möjlighet för de styrande att bestämma över dem på ett vis som inte anses vara möjligt när det talas om medel- och överklassen. Deras maktposition är för stark för att kunna styras över.

Dock talar Alfredo Torrez om hur en känsla av utanförskap gör att personer från utsatta områden inte känner sig välkomna, vilket förutom de fysiska barriärerna även skapar mentala barriärer i Göteborg:

“Sen finns det ju andra platser på andra sidan av stan där dom, jag själv skulle inte kunna, eller om jag var ensam skulle jag inte kunna flytta till Långedrag liksom. För att jag känner mig inte hemma där, men jag hade gjort det nu på grund av mina barn. Där borta jag har jobb och har studerat och jag vill att mina barn skall göra samma sak. Procentmässigt där borta så är det ju mycket mera utbildade. Så då skulle jag göra det och det finns den kulturen.”

Alfredo Torrez beskriver att det finns en motstridighet i att flytta till de rikare områdena i staden. Han beskriver hur kulturen runt utbildning där är starkare än i Hammarkullen och på så vis påverkar barnen positivt genom grannskapseffekter (Törnquist, Olsson & Claesson, 2012). Samtidigt beskrivs hur många inte skulle känna sig välkomna i dessa områden. Detta kopplas till begreppet social exkludering, där rädslan för det annorlunda skapar en utestängning av vissa grupper såsom utlandsfödda och underklassen (Holmqvist, 2009). Därmed finns en exkluderande norm som gör att det inte räcker att bygga hyreshus i

villaområden för att uppnå målet om social blandning. Det är även en medvetenhet om utestängande beteenden såsom sociala koder som måste till. Om de politiska satsningarna endast syftar till att bygga en blandad stad så finns det en risk för att tillståndet living apart together uppstår. Det har tidigare visat sig finnas en otydlighet huruvida målet med social blandning är att skapa en rättvis bostadsmarknad, eller även att öka integrationen (Holmqvist, 2009). En ytterligare effekt av exkluderingen är diskriminering, som skapas utifrån att människor kategoriseras utifrån etnicitet och tillskrivs olika egenskaper (Wikström, 2009). Diskrimineringen riskerar att öka när människor inte möts i ett socialt sammanhang.

6.3.2 Politiska styrmedel

Hur ska då segregationen i staden kunna motverkas? Emmali Jansson beskriver vikten av de politiska styrmedlen i arbetet mot segregationen:

“I Göteborgs stad har man väldigt mycket kommunal mark, man kan markanvisa mycket. Alltså att kommunen låter folk bygga, och kanske köpa kommunens mark för att bygga. Och då kan kommunen bestämma om det ska vara hyresrätter, bostadsrätter eller om det ska vara äganderätter eller om det ska vara någon speciell inriktning på bostäderna. (...) Så genom att sätta krav i markanvisningarna, och då behöver man ju ha kunskapen och analyserna innan för att veta vilken typ av åtgärder behöver man kräva i en markanvisning.”

Emmali Jansson ger bilden av en relativt stark bostadspolitik i Göteborgs stad, med den stora andelen mark som staden äger finns det möjlighet att ställa krav på marknaden. Trots att staten inte längre styr bostadsmarknaden i lika hög grad (Bengtsson, 2015), visar detta på att det ändå finns en möjlighet för kommunen att föra en aktiv bostadspolitik. I och med den stora andelen mark som Göteborgs stad äger finns det en möjlighet att behålla allmännyttan samtidigt som de privata aktörerna släpps in på marknaden genom försäljning av marken för nyproduktion. Kommunens stora markägande, ger dem en kontroll över begränsade resurser som i sin tur ger dem makten (Börjesson & Rehn, 2009) att föra en bostadspolitik och påverka den framtida bostadsmarknaden. Därmed har kommunen möjlighet att

ställa krav på byggherrarna och incitament för att förvandla staden till en mer socialt blandad sådan skapas.

Vidare menar Emmali Jansson att politiken aktivt kan arbeta för att öka byggviljan i staden, detta genom att investera i de utsatta områdena:

“Så det kan ju också handla självklart om att investera i positiva saker i områden, som anses, i alla fall av de som inte bor där, vara lite sämre, och att skapa målpunkter både i, oavsett om det är fattiga eller rika områden, för att locka folk från olika samhällsklasser till att befinna sig på samma plats. Och att liksom se varandra och möta varandra även om man kanske skulle bo på olika platser. Som i Angered där vi har byggt en ishall och satsat på att göra ett mer levande centrum så att det kan bli en segregationsbrytande mötesplatser för de som befinner sig där.”

Genom att politiken investerar i attraktivitetshöjande byggnationer såsom idrottshallar och kulturhus, kan detta öka byggviljan i oattraktiva områden. När attraktiviteten i ett område ökar får byggbolagen incitament att bygga i området, då fler personer med betalningsförmåga kan lockas dit (Lind, 2015). Dock kan det vara svårt att ändra bilden av ett område som oattraktivt, då dessa föreställningar i samhället tar lång tid att förändra (Holmqvist, 2009). Investeringar i områden som ses som oattraktiva kan vara ett politiskt styrmedel för att förändra marknadens bild av områdena, och därmed öka byggviljan. Emmali Jansson menar att det är viktigt att det finns platser som möjliggör möten över sociala gränser trots en boendesegregation. Detta ska förhoppningsvis öka förståelsen och minska känslan av utanförskap. Om det finns mötesplatser där personer från olika delar av samhället kan träffas så kan rädslan för det okända minskas och makten utjämnas (Holmqvist, 2009). Att minska den sociala exkluderingen minskar i sin tur risken för sociala problem (Jönhill, 2012).

Peter Molin menar att det inte endast är byggande som kan motverka segregationen, utan det måste även till sociala investeringar för att minska utanförskapet:

“Det finns också såna exempel i Göteborg, där till exempel Gårdstensbostäder jobbar aktivt. Jag tror de ligger nästan längst fram med upphandling med social hänsyn. Man har ju både renoverat men också byggt en del nytt. Och det var en förutsättning för entreprenörerna som fick jobben, var att de anställde ungdomar som stod långt från arbetsmarknaden. Jag tror att alla sen fick jobb också. Men i upplägget ingick också att de hade en förtur till de bostäder som hyrdes ut. (...) Så det där med upphandling, när man lägger ut offerter, så kan man i en kravbeskrivning ställa krav på till exempel, man talar om social hänsyn, att 10 % av den arbetskraft man anställer ska vara personer från området som idag inte har arbete, men att kommunen står för utbildningen kanske.”

I de utsatta områdena finns det ett värde i att satsa på sociala investeringar, detta för att minska kostnaderna för utanförskap (Blomé, 2015). Genom att ställa krav vid upphandlingar av antingen nyproduktion eller renovering på att ett visst antal av de som skall arbeta i området faktiskt kommer från området så kan det minska områdets sociala utsatthet, vilket i sin tur leder till en mer jämlik stad. Det räcker därmed inte att endast bygga bostäder utan att se till de sociala aspekterna. Den sociala exkluderingen, som får till följd exempelvis kriminalitet och andra socialt nedbrytande beteenden (Jönhill, 2012) kan motverkas med hjälp av sociala investeringar. I allmännyttans uppdrag ingår även ett samhällsansvar (Grander, 2015) och det borde därför finnas ett starkare engagemang från allmännyttan att verka för sociala investeringar, så som arbetsmarknadsprojekt.

Samtidigt beskriver dock Peter Molin hur det finns motverkande krafter som försvårar arbetet mot segregationen:

“Samtidigt så är det ju att det finns motverkande krafter, vi har ju på många områden haft en marknadsanpassning. Sverige har ju haft en nationell bostadspolitik. Och i nån mening är det ju idag att försöka återupprätta en sån politik, fast på kommunal nivå. Så mycket är det ju så att staden ändå har ett sånt perspektiv. Sen så är det ju såna konkreta exempel som Frihamnen och ja förhoppningsvis Hammarkullen, där man också omsätter det i praktisk handling. (...) Så jag tror att i de dokumenten, inte minst politiskt, har man uttryckt det väldigt tydligt att allmännyttan måste ta ett tydligare ansvar för att jobba med,

vara en del av en social bostadspolitik i Göteborg. Och därför har man ju också skapat ett kommunalt byggbolag, AB Framtiden, för att vara en motor i det här.”

I andra europeiska städer har kommunerna lyckats utmana marknaden att bygga mer socialt blandat, detta utan statlig bostadspolitik (Stadt Wien, 2013). Peter Molin menar att marknaden inte löser problematiken på egen hand, utan det behövs politisk styrning. Om den kommunala styrningen aktivt arbetar, och ställer krav på marknaden kan en socialt blandad stad uppnås. En motivation till att bygga socialt blandat kan vara att ta lärdom av Wien och subventionera socialt blandade byggnadsprojekt i större utsträckning (ibid). Peter Molin ser allmännyttan som det verktyg staden kan använda sig av för att motverka segregationen då han menar att privata bolag i dagsläget inte tar något samhällsansvar. I Wien bygger dock både privata och kommunala bolag socialt blandat (ibid). Det borde därför vara möjligt för Göteborg att ställa krav på marknaden.

6.3.3 Sammanfattning

Om Göteborg blir mer socialt blandat så ökar den ekonomiska stabiliteten vilket hela staden tjänar på, det är tydligt att ekonomin är central för att motivera social blandning. Det är dock inte endast de fysiska barriärerna som behöver motarbetas för att få en socialt blandad stad, utan även samhällets exkluderande normer. För att kunna utjämna levnadsvillkoren i staden så krävs det att politiken tar en mer aktiv roll i bostadspolitiken. Detta behöver inte betyda att endast allmännyttan skall ansvara för byggnationer och renoveringar men att större krav ställs på de privata bolagen. Sociala investeringar kan vara ett ytterligare sätt att motverka segregationen, detta genom att satsa på individer som befinner sig i ett utanförskap samt på lokalsamhället.

7 AVSLUTANDE DISKUSSION

Vi har undersökt två olika sätt som i Göteborg används för att minska segregationen. Trots att projekten i både Frihamnen och Hammarkullen syftar till att skapa en social blandning, ser vi en skillnad i hur problematiken angrips. I Hammarkullen skall en social blandning uppnås genom att bygga nya bostäder för att locka medelklassen samt att få områdets resursstarka att stanna kvar. I Frihamnen har en innovativ modell skapats för att personer med låg inkomst ska få möjlighet att bosätta sig i den centrala staden. Samtidigt är en majoritet av bostäderna riktade till medelklassen. Skillnaden som vi ser är att incitamenten att bryta stigberoendet är starkare i de centrala delarna av staden, där det finns ett större risktagande och en vilja att vara nytänkande när det gäller lösningar för att bryta segregationen. Detta kan bero att Frihamnen ses som ett mer attraktivt område, där det inte finns någon rädsla för att bostäderna inte ska bli uthyrda. I Hammarkullen däremot prövas inga nya idéer utan det är de traditionella sätten att motverka segregation, det vill säga att bygga bostadsrätter och renovera slitna lägenheter, som används.

I Hammarkullen krävs det fler insatser än nya bostäder för att bryta utanförskapet. Ett alternativ kan vara att arbeta med sociala investeringar för att lyfta området. På så sätt kommer fler i arbete och Hammarkullen som helhet stärks. Vi tror att det finns utrymme att vara mer nytänkande även i de utsatta områdena. Det handlar inte om att kopiera Frihamnsmodellen, men att hitta metoder för att ställa krav på marknaden. Precis som Peter Molin påpekar, kan detta ske genom att ställa krav på social hänsyn i upphandlingar. Vi ser en risk för att kommande hyreshöjningar kommer att skapa undanträngning av Hammarkullens mest utsatta invånare, dock så talas det inte om en gentrifieringsrisk i området. Detta kan bero på att Hammarkullen idag inte ses som ett attraktivt område för medelklassen, som gentrifieringsprocessen generellt sätt kopplas till (Holgersson & Thörn, 2014). För att undvika bortträngning kan sociala investeringar spela en viktig roll. Givetvis innebär detta en kostnad för staden, men vi menar att det i längden vägs upp av dels de sociala vinsterna och dels av att fler personer får erfarenhet av arbete. Detta kan i sin tur leda till att dessa individer med sin arbetserfarenhet lättare får arbete och kostnader för försörjningsstöd kan då minska.

Frihamnen ser vi som en reaktion mot att det visat sig inte vara nog att endast bygga blandade upplåtelseformer i nybyggda områden för att få en mer jämlik stad. När hyresrätterna blir såpass dyra att de utestänger en stor del av befolkningen måste det till något nytt, såsom differentierade hyror. I och med de temporära flyktingboendena har staden hittat ytterligare ett sätt att öka möjligheterna för både en socioekonomisk och etnisk blandning. Det är viktigt att poängtera att Frihamnen är ett relativt litet projekt som i det stora hela antagligen inte kommer göra någon skillnad för staden i stort. Det finns en risk att redan etablerade personer med ett starkt socialt kapital är de som kommer att söka sig till Frihamnen. Med detta så menar vi att det exempelvis kommer att vara studenter eller resursstarka personer med en låg inkomst som kommer att få tillgång till bostäderna. Dels för att de stått i bostadskö i under längre tid än nyanlända men även att studier har visat på att det är de resursstarka som söker sig från de utsatta områdena (Andersson, Bråmås & Holmqvist, 2010). Dock så är det ett bra första steg som förhoppningsvis kommer att utökas och appliceras på flera platser i staden. Eftersom de differentierade hyrorna endast kommer att kunna brukas i 15 år så ser vi en risk för gentrifiering. Det måste därför till ytterligare arbetsmodeller för att undvika en framtida gentrifiering av området, utan en långsiktighet i planeringen uppnås inte en social hållbarhet.

Respondenterna i studien framhåller vikten av att Frihamnen inte är ett social housing-projekt. Vi frågar oss hur de differentierade hyrorna skiljer sig mot de social housing som finns i övriga Europa, med lägre hyror för låginkomsttagare. Kan detta vara ett uttryck för hur tabu social housing är i Sverige? Kanske blir det lättare att få igenom ett projekt som Frihamnen genom att undvika begreppet social housing.

I bostadsbristens Göteborg talas det om att det måste byggas ett stort antal bostäder, dock är det viktigt att poängtera att för en socialt hållbar utveckling så krävs noggrann planering. För att inte öka segregationen måste byggandet ske med kvalitet och hänsyn till både sociala och ekologiska aspekter. Det är viktigt att lärdom från andra städer, exempelvis Wien som har lyckats skapa en socialt blandad stad med kommunala medel (Stadt Wien, 2013). Gemensamt för de två projekten är att fokus snarare ligger på att flytta människor till andra stadsdelar än

att arbeta för att avhjälpa de underliggande sociala problemen som segregationen skapat, såsom arbetslöshet och kriminalitet. Det finns en tro att en blandad stad automatiskt kommer lösa dessa problem.

Göteborg har de senaste åren börjat arbeta aktivt för att bryta segregationen, men det krävs ett ytterligare engagemang och långsiktighet i stadsplaneringen för att lyckas. En ytterligare aspekt av segregationen är utanförskapet, för att detta ska brytas krävs det att samhället blir mer accepterande för olikheter. Det måste finnas tillåtande platser att mötas på, där vi inte bara ser varandra utan även interagerar. Naturliga arenor för detta, som skolan, fungerar inte i dagsläget då skolan i sig är segregerad. Även om vi inte har några svar på hur detta skall gå till, så är detta viktiga frågor att lyfta för att utanförskapet och segregationen skall brytas.

En underliggande faktor i intervjuerna har varit klasstillhörighet. Underklassen har delats upp i nyanlända, underklass och resursstarka i utsatta områden. Nyanlända ses som en grupp att fokusera på, det är de som ska förmås flytta till Frihamnen, medan de resursstarka ska stanna kvar för att stärka de utsatta områdena. Att bygga för de nyanlända personerna i de centrala delarna av staden är ett sätt att motverka segregationen och minska belastningen på de redan utsatta stadsdelarna. Samtidigt kan det inte antas att människor inte vill flytta från de utsatta stadsdelarna för att skapa nya möjligheter i en mindre segregerad del av staden. Underklassen som helhet ses som en grupp som går att styra, till skillnad från medelklassen. Som Emmali Jansson säger:

“Men om man har större blandning så kan det vara dels att få folk att flytta in eller åtminstone få folk att stanna kvar. (...) Att vi liksom inte tvingar nå medelklass att flytta till ett fattigt område utan det ska ju vara av fri vilja.”

Medelklassen är den styrande gruppen som alla andra måste anpassa sig efter. Till skillnad från underklassen så ges medelklassen en fri vilja och blir till en faktor som alla utgår från. Medelklassen är den största gruppen i samhället och därför måste politikerna anpassa sig efter den. Men frågan är om anpassningen har gått för långt samt om den missgynnar samhället i längden? Till skillnad från medel- och underklass talas det inte alls om överklassen i segregationsmotverkande

åtgärder. Kan detta bero på att deras makt är så stor att de styrande inte ser någon möjlighet att påverka deras val?

En tydlig kontrast som kan urskiljas är hur staden ställs mot marknaden. Flera av respondenterna framhåller vikten av allmännyttan som ett medel för staden att behålla kontrollen och för att inte segregationen ska öka. Många av respondenterna efterlyser en mer aktiv bostadspolitik där politiken tar ett större ansvar för stadsplaneringen. Det verkar inte finnas någon tro på att marknaden på egen hand ska lösa frågan, utan det behövs ställas hårdare krav för att uppnå stadens mål om en socialt hållbar stad.

Under studien har vi diskuterat huruvida den generella bostadspolitik faktiskt finns i dagens Sverige. Trots att alla rätt till bostad är bilden vi har en annan, med vår erfarenhet från socialtjänsten. Det skulle vara av intresse med vidare forskning om hur generell bostadspolitik faktiskt är.

Ett stort fokus bland respondenterna har handlat om att få medborgarna att skapa en relation till platsen för att göra den till sin. Vi har inte haft utrymme att analysera detta men ser det som ett intressant ämne att utforska vidare. Hur kan relationen till platsen medverka till att minska segregationen? Även dialog med de boende har varit ett centralt ämne som tagits upp i intervjuerna, men som vi inte haft utrymme att analysera. Vi är intresserade dels av vikten av dialog när det gäller arbetet mot segregation och undanträngning och dels av hur dialog ska utformas på bästa sätt för att de boende verkligen ska komma till tals.

En diskussion som vi har fört är att vi inte har talat med de som bor i områdena som vi undersöker. I Frihamnen är detta en omöjlighet idag då ingen ännu bor i området med däremot i Hammarkullen hade detta varit möjligt för att få deras bild av problematiken i området. Detta kan vara ett förslag till framtida forskare att undersöka, när det finns boende i båda områdena.

En tanke om vidare forskning är att följa upp studien om ett antal år, både i Hammarkullen och i Frihamnen för att se om målet social blandning uppnåtts. Har

det skett en gentrifiering både av Frihamnen och av områdena runt omkring? Har Bostadsbolagets planer förverkligats och inneburit en reell skillnad för området?

8 REFERENSER

Andersson, Roger (2006): 'Breaking Segregation'-Rhetorical Construct or Effective Policy? The Case of the Metropolitan Development Initiative in Sweden. *Urban Studies* vol. 43 (4): 787-799.

Andersson, Roger; Bråmås, Åsa och Hogdahl, Jon (2009): *Fattiga och rika - segregerad stad*. Göteborgs stad

Andersson, Roger; Bråmås, Åsa och Holmqvist, Emma (2010): Counteracting Segregation: Swedish Policies and Experiences. *Housing Studies* vol. 25 (2): 237-256

Bengtsson, Bo (2013): "Varför så olika? Om en nordisk gåta och hur den kan lösas". I Bengtsson, Bo (red.)(2013): *Varför så olika?: nordisk bostadspolitik i jämförande historiskt ljus*. Malmö: Égalité

Bengtsson, Bo (2015): "Allmännyttan och bostadspolitiken igår, idag och imorgon - institutionella förutsättningar i förändring". I Salonen, Tapio (red.)(2015): *Nyttan med allmännyttan*. Stockholm: Liber AB

Bengtsson, Mattias (2010): "Olika sidor av klass". I Oskarson, Maria; Bengtsson, Mattias och Berglund, Tomas (red.) (2010): *En fråga om klass*. Malmö: Liber AB

Bergsten, Zara och Holmqvist, Emma (2013): Possibilities of building a mixed city - evidence from Swedish cities. *International Journal of Housing Policy*, vol. 13 (3): 288-311.

Blomé, Gunnar (2015): "Sociala investeringar på allmännyttans villkor. Att räkna på och förstå företagsekonomiska perspektiv". I Salonen, Tapio (red.)(2015): *Nyttan med allmännyttan*. Stockholm: Liber AB

Boschman, Sanne; Bolt, Gideon; Van Kempen, Ronald och Van Dam, Frank (2013): Mixed Neighbourhoods: Effects of Urban Restructuring and New Housing Development. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*, vol. 104 (2): 233-242.

Bostadsbolaget (2015): *Bostadsbolaget köper fastigheter i Hammarkullen av D.Carnegie & Co.* Bostadsbolaget
<https://www.bostadsbolaget.se/2015/bostadsbolaget-koper-fastigheter-i-hammarkullen-av-d-carnegie-co/> (hämtad 2016-03-02).

Boverket (2010): *Socialt hållbar stadsutveckling - en kunskapsöversikt.* Boverket.
Brottsförebyggande rådet (2011): *Följder av segregation och dess dynamik.*
<https://www.bra.se/bra/nytt-fran-bra/arkiv/nyheter/2011-11-03-foljder-av-segregation-och-dess-dynamik.html> (hämtad 2016-04-05).

Bryman, Alan (2011): *Samhällsvetenskapliga metoder.* Malmö: Liber

Börjesson, Mats och Rehn, Alf (2009): *Makt.* Stockholm: Liber AB

Clark, Eric (2014): "Gentrifieringens ordning och enkelhet". I Holgersson, Helena & Thörn, Catharina (red.)(2014): *Gentrifiering.* Lund: Studentlitteratur.

Crompton, Rosemary (2008): *Klass och stratifiering.* Stockholm, Liber AB.

Fadakar, Ehsan (2015): I Göteborg är segregationen total. *Aftonbladet.*
<http://www.aftonbladet.se/nyheter/kolumnister/ehsanfadakar/article20505696.ab>
(hämtad 2016-03-02).

Grander, Martin (2015): "Allmännyttans samhällsansvar". I Salonen, Tapio (red.)(2015): *Nyttan med allmännyttan.* Stockholm: Liber AB

Gustavsson, Eva och Elander, Ingemar (2016): Sustainability potential of a redevelopment initiative in Swedish public housing: The ambiguous role of residents' participation and place identity. *Progress in Planning*, vol. 103, 1-25.

Göteborgsbladet 2015 - områdesfakta (2015), Göteborg: Samhällsanalys och Statistik, Göteborgs Stadsledningskontor.

Göteborgs stad (2014): *Skillnader i livsvillkor och hälsa i Göteborg.* Göteborg: Göteborgs stad

Hansson, Einar (red.) (2005). *Upptäck Angered!* Göteborg: Göteborgs stadsmuseum

Holmqvist, Emma (2009): *Politik och planering för ett blandat boende och minskad boendesegregation: ett mål utan medel?*, Department of Social and Economic Geography, Uppsala University.

Holgersson, Helena & Thörn, Catharina (2014): "Gentrifiering - kultur, politik och ekonomi". I Holgersson, Helena & Thörn, Catharina (red.)(2014): *Gentrifiering*. Lund: Studentlitteratur.

Hyresgästföreningen (u.å): *Vad ingår i hyran?* Hyresgästföreningen <http://www.hyresgastforeningen.se/stod-och-rad/fordjupad-kunskap/hyra/vad-ingar-i-hyran/> (hämtad 2016-04-01).

Hyresnämnden (2015): *Undantagsregler för nyproducerade bostadslägenheter*. Hyresnämnden <http://www.hyresnamnden.se/Skalig-hyra/Undantag-vid-nyproduktion/> (hämtad 2016-04-01).

Jönhill, Jan Inge (2012): *Inklusion och exklusion*. Malmö: Liber AB

Kvale, Steinar och Brinkmann, Svend (2014): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Kölegård, Maria L. (2012): "Boendesegregation, grannskap och hälsa". I Rostila, Mikael och Toivanen, Susanna (red.)(2012): *Den orättvisa hälsan: Om socioekonomiska skillnader i hälsa och livslängd*. Stockholm: Liber

Lees, Loretta (2014): "Gentrifiering och social blandning". I Holgersson, Helena & Thörn, Catharina (red.)(2014): *Gentrifiering*. Lund: Studentlitteratur.

Legeby, Ann; Berghauser Pont, Meta och Marcus, Lars (2014): Segregationen i Göteborg resultat av stadsbyggandet. *Göteborgs-Posten*.

<http://www.gp.se/nyheter/debatt/1.2427287-segregationen-i-goteborg-resultat-av-stadsbyggandet> (hämtad 2016-03-02).

Lind, Hans (2015): "Allmännyttans roll som bostadsbyggare: historia, teori och framtid". I Salonen, Tapio (red.)(2015): *Nyttan med allmännyttan*. Stockholm: Liber AB

Lind, Hans och Lundström, Stellan (2007): *Bostäder på marknadens villkor*. Stockholm: SNS Förlag

Loopmans, Maarten och Uitermark, Justus (2013): Urban renewal without displacement? Belgium's 'housing contract experiment' and the risks of gentrification. *Journal of Housing and the Built Environment*, vol. 28 (1): 157-166.

Miljöpartiet de gröna (2015): *Äntligen bättre bostäder i Hammarkullen*. Miljöpartiet de gröna. <http://www.mp.se/goteborg/just-nu/antligen-battre-bostader-i-hammarkullen> (hämtad 2016-03-02).

Molina, Irene (2016): "Kvalitativ praktikprövning och rasdiskriminering på bostadsmarknaden - metodologiska reflektioner". I Andersson, Roger; Bengtsson, Bo och Myrberg, Gunnar (red.)(2016): *Mångfaldens dilemman: boendesegregation och områdespolitik*. Malmö: Gleerups Utbildning

Olsson, Sören (2012): *Social hållbarhet i ett planeringsperspektiv*. Göteborg: Göteborgs stad

Olsson, Sören och Törnquist, Anders (2009): *Förorten: insatser och utveckling under 40 år*. Stockholm: Arkitekternas forum för forskning och utveckling (Arkus)

Paal, Michaela (2008): The End of the Viennese Way? Changing Strategies and Spatial Impacts of Soft Urban Renewal in the Austrian Capital. *Investigacion y Desarrollo*, vol. 16 (1): 130-145.

Ruonavaara, Hannu & Bengtsson, Bo (2013): "Stigberoende i bostadspolitiken - slutdiskussion". I Bengtsson, Bo (red.)(2013): *Varför så olika?: nordisk bostadspolitik i jämförande historiskt ljus*. Malmö: Égalité

Salonen, Tapio (2015): "En allmännytta i tiden?". I Salonen, Tapio (red.) (2015): *Nyttan med allmännyttan*. Stockholm: Liber AB

Salonen, Tapio (2015): "Allmännyttans skiftande roll på den lokala bostadsmarknaden". I Salonen, Tapio (red.) (2015): *Nyttan med allmännyttan*. Stockholm: Liber AB

Sampson, Robert. J. (2011): *Great american city: Chicago and the enduring neighborhood effect*. Chicago; London: The University of Chicago Press.

SFS 2001:453 Socialtjänstlagen

Skifter Andersen, Hans; Andersson, Roger; Wessel, Terje och Vilkama, Katja (2016): The impact of housing policies and housing markets on ethnic spatial segregation: comparing the capital cities of four Nordic welfare states. *International Journal of Housing Policy*, vol. 16 (1): 1-30.

Socialdemokraterna, Miljöpartiet de gröna, Vänsterpartiet och Feministiskt Initiativ (2015): *Budget 2016*. http://goteborg.se/wps/wcm/connect/1f4c98e6-9def-4be8-a30e08272ef6f7da/Forslag+goteborgs+Stads+Budget+2016_S_V_MP_FI.pdf?MOD=AJPERES (hämtad 2016-04-14).

Stadsbyggnadskontoret (2011): *Social konsekvensanalys*, Göteborgs stad.

https://goteborg.se/wps/wcm/connect/7a225b9b-821e-435d-80ba-f3fba09fd443/OPA_SKA.pdf?MOD=AJPERES (hämtad 2016-03-02).

Stadsbyggnadskontoret (2014): *Program för Frihamnen och del av Ringön*.

Göteborgs stad, Stadsbyggnadskontoret

[http://www5.goteborg.se/prod/fastighetskontoret/etjanst/planbygg.nsf/vyFiler/Frihamnen%20%20Program%20f%C3%B6r%20Frihamnen%20och%20delar%20av%20Ring%C3%B6nProgram%20%20samr%C3%A5dProgramhandling/\\$File/ProgramFrihamnenRev140605.pdf?OpenElement](http://www5.goteborg.se/prod/fastighetskontoret/etjanst/planbygg.nsf/vyFiler/Frihamnen%20%20Program%20f%C3%B6r%20Frihamnen%20och%20delar%20av%20Ring%C3%B6nProgram%20%20samr%C3%A5dProgramhandling/$File/ProgramFrihamnenRev140605.pdf?OpenElement) (hämtad 2016-02-29).

Stadsbyggnadskontoret i Göteborg (2009): *Program för stadsutveckling i Hammarkullen*.

[http://www5.goteborg.se/prod/fastighetskontoret/etjanst/planbygg.nsf/vyFiler/Hammarkullen%20%20nya%20bostäder%20och%20trafikförbättringar%20för%20utveckling%20av%20Hammarkullen-Program%20-%20samråd-Godkänt%20program/\\$File/ProgramHammarkullen.pdf?OpenElement](http://www5.goteborg.se/prod/fastighetskontoret/etjanst/planbygg.nsf/vyFiler/Hammarkullen%20%20nya%20bostäder%20och%20trafikförbättringar%20för%20utveckling%20av%20Hammarkullen-Program%20-%20samråd-Godkänt%20program/$File/ProgramHammarkullen.pdf?OpenElement) (hämtad 2016-03-02).

Stadt Wien (2013): *Housing in vienna annual report 2013*. Stadt Wien.

Stenberg, Eva (2015): *Polarisering som kräver ledarskap*. Dagens Nyheter.

<http://www.dn.se/nyheter/sverige/ewa-stenberg-polarisering-som-kraver-ledarskap/> (hämtad 2016-03-03).

Stigendahl, Mikael (2010): *Kapital*. Malmö: Liber AB

Sundell, Anders (2013): *Sveriges mest segregerade kommuner*. Politologerna.

<https://politologerna.wordpress.com/2013/11/07/sveriges-mest-segregerade-kommuner/> (hämtad 2016-03-02)

Sunesson, Sune (2002): "Beständig ojämlikhet - vem är en outsider?" I

Meeuwisse, Anna och Swärd, Hans (red) (2002): *Perspektiv på sociala problem*.

Stockholm: Natur och Kultur

TT (2015): *Sverige får kritik för segregation*. Svenska Dagbladet.
<http://www.svd.se/sverige-far-kritik-for-segregation> (hämtad 2016-03-02)

Törnquist, Anders (2001): *Till förortens försvar. Utveckling och organisering i de tre stadsdelarna Hjällbo, Hammarkullen, Eriksbo 1970-1995*. PhD diss., Göteborgs Universitet, Institutionen för socialt arbete. Göteborg: Universitet.

Törnquist, Anders, Olsson, Sören & Claesson, Staffan (2012): *Ett socialt blandat boende i Göteborg*. Göteborgs stad.

Vetenskapliga rådet (u.å.) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Vetenskapsrådet: Elanders Gotab.

Wikström, Hanna (2009): *Etnicitet*. Malmö: Liber AB

Örstadius, Kristoffer (2015): *Rika områden blir rikare - invandrartäta får fler invandrare*. Dagens Nyheter. <http://www.dn.se/nyheter/sverige/rika-omraden-blir-rikare-invandrartata-far-fler-invandrare/> (hämtad 2016-03-02).

9 BILAGOR

9.1 Förklaring av studie

Vår studie handlar om att belysa hur Göteborg arbetar för att minska segregationen i staden. Därför har vi valt två exempel, Frihamnen som i en helt ny stadsdel redan från början har en tanke om att minska segregationen genom att testa nya vägar att arbeta för mindre segregerat samhälle i den centrala staden. Vi har även valt att fokusera på Hammarkullen som idag är ett område som av många kallas för segregerat och deras arbete för att minska den rådande segregationen. Dessa två olika områden har olika utgångspunkter för att minska segregationen i staden och är därför intressanta för oss att studera.

9.2 Intervjuguide 1

Rafael Lavicki, Bostadsbolaget:

I och med Bostadsbolagets övertagande av området så är vi intresserade av hur man tänker sig motverka segregationen långsiktigt i området. Vi är intresserade av Bostadsbolagets framtidsvisioner, hur man tänker om området idag och vad det finns för planer.

Vem är du?

- Arbete
- Relation till Hammarkullen
- utbildning/bakgrund

Kan du beskriva hur du ser på Hammarkullen?

- Hyresrätternas skick?
- Utemiljöerna?
- Motsättningar inom området?
- Uppdelningar mellan olika områden?
- Utveckling genom åren?
- styrkor?
- svagheter?

Hur kommer det sig att bostadsbolaget har tagit över stora delar av Hammarkullen?

Hur ser Bostadsbolagets planer för Hammarkullen ut?

- Renoveringar och ombildningar?
- Kortsiktiga och långsiktiga planer?
- hyreshöjningar för de boende?
- undanträngning?
- Involvera hyresgästerna?
- Boendes åsikter kring övertagandet?

- Nackdelar med att Bostadsbolaget blir den dominerande aktören i området?
- Hur tänker Bostadsbolaget kring utemiljöerna?
- Planer för att minska arbetslösheten?
- Samverkan med andra aktörer?

Om du hade fått bestämma över Hammarkullens framtid, hur hade det då sett ut?

Hur skall Hammarkullen kopplas samman till Göteborg i stort?

- Hur ser Bostadsbolaget på de byggplaner i Hammarkullen som Göteborgs stad satt upp för området?
- Finns det någon samverkan?
- Planer på att samverka med Västtrafik för att förbättra kommunikationer?
- Hur kan Bostadsbolaget minska segregationen i området med de planer som idag finns?

9.3 Intervjuguide 2

Alfredo Torrez, Hyresgästföreningen:

I och med Bostadsbolagets övertagande av området så är vi intresserade av hur man tänker sig motverka segregationen långsiktigt i området. Vi är intresserade av hur Hyresgästföreningen tänker om framtiden i Hammarkullen och om Bostadsbolagets övertagande av området, hur man tänker om området idag och vad det finns för planer.

Vem är du?

- Arbete?
- Utbildning/Bakgrund?
- Relation till Hammarkullen?

Kan du beskriva hur du ser på Hammarkullen?

- Hyresrätternas skick?
- Utemiljöerna?
- Motsättningar inom området?
- Uppdelningar mellan olika områden?
- Hur Hammarkullen har utvecklats genom åren?
- Styrkor?
- Svagheter?

Hur ser Hyresgästföreningens position i Hammarkullen ut?

- Samarbetet med bostadsbolagen?
- Eventuella projekt?
- Hyresgästföreningens del i att motverka segregationen i Hammarkullen?

Hur ser du på att Bostadsbolaget har tagit över området?

Hur ser du på Bostadsbolagets planer för Hammarkullen?

- Hur kommer det att påverka hyresgästerna på kort och lång sikt?
- Hyreshöjningar för de boende?

- Risk för undanträngning?
- Hur involverad är Hyresgästföreningen i planerna kring området?
- Boendes åsikter kring övertagandet?
- Nackdelar med att Bostadsbolaget blir dominerande aktören i området?

Om du hade fått bestämma över Hammarkullens framtid, hur hade det då sett ut?

Hur skall Hammarkullen kopplas samman till Göteborg i stort?

- Hur ser Hyresgästföreningen på de byggplaner i Hammarkullen som Göteborgs stad satt upp för området?
- Samverkan?
- Hur kan bostadsbolaget minska segregationen i området med de planer som idag finns?

9.4 Intervjuguide 3

Kristian Käll, Älvstranden:

Frihamnen är en ny stadsdel som i ett tidigt skede har en tanke om en integrerad stad med en social blandning. Vi är intresserade av att få veta om hur detta skall uppnås, vilka planer som finns och hur det kommer se ut i området på lång sikt.

Vem är du?

- Arbete?
- Utbildning/bakgrund?

Hur ser du på Älvstrandens planer för Frihamnen?

- Hur bygger ni för att få en socialt hållbar stadsdel?
- Socialt blandad befolkning?
- Planeringen av Frihamnen?
- Hyresrätter och bostadsrätter?
- Styrkor?
- Svagheter?

Om du hade fått bestämma, hur hade då planerna för Frihamnen då sett ut?

Kan du beskriva hur de olika hyresnivåerna kommer se ut i praktiken?

- Finansiering?
- Hur ska hyran kopplas till inkomsten?
- Hur skall sökningen till lägenheterna se ut?
- Antal bostäder på olika hyresnivåer?
- Skall de olika hyresnivåerna rymmas i samma hus eller kommer det vara uppdelat i olika hus?

Hur tänker ni motverka segregationen inom området?

- Risk för utpekning i området?
- Placering av husen?
- Olika standard på bostäderna?

- Andra delar än boendet som riskerar att segregera?
- Andra planer på hur erat projekt kan motverka segregationen?

Motverka gentrifiering?

- Exempel Kvillebäcken.

Kontakt med hyresgästföreningar?

- Hur ser dialogen ut med medborgarna i Göteborg?
- Har ni kontakt med andra aktörer som kan ha en roll i området?

Hur skall Frihamnen blir en integrerande stadsdel i Göteborg?

- Hur skall man locka personer med en låg socioekonomisk status till Frihamnen?
- Hur tror du att projektet i Frihamnen kan minska segregationen i Göteborg som helhet?
- Hur skall Frihamnen bli en välkomnande stadsdel för alla i Göteborg?

9.5 Intervjuguide 4

Linn Ryding, SDF Lundby:

Frihamnen är en ny stadsdel som i ett tidigt skede har en tanke om en integrerad stad med en social blandning. Vi är intresserade av att få veta om hur detta skall uppnås, vilka planer som finns och hur det kommer se ut i området på en långsikt.

Vem är du?

- Arbete?
- Utbildning/bakgrund?

Hur ser Lundbys del i projektet i Frihamnen ut?

- Samarbetet mellan Lundby och Älvstranden?

Hur ser du på Älvstrandens planer för Frihamnen?

- Hur ser Lundby på att få en socialt hållbar stadsdel?
- Hur skall ni kunna locka till er en socialt blandad befolkning?
- Styrkor?
- Svagheter?
- Hur ser Lundby på den ökande befolkningmängden och hur detta skall hanteras?

Om du hade fått bestämma, hur hade planerna för Frihamnen då sett ut?

Vad har ni för tankar om att ha olika hyresnivåer och hur det kommer se ut i praktiken?

- Hur tror du att Lundby som stadsdel kommer att påverkas av att få en socialt blandad befolkning?
- Hur ser planeringen kring den sociala omsorgen i det nya området ut?

Hur tänker ni motverka segregationen inom området?

- Risk för utpekning i området?
- Motverka gentrifiering?

- Exemplet Kvillebäcken?
- Andra delar än boendet som riskerar att segregera?

Synpunkter från invånarna i Lundby kring projektet i frihamnen?

- Hur ser dialogen ut med medborgarna i Lundby?
- Kontakt med andra aktörer som kan ha en roll i området?

Hur arbetar Lundby för att Frihamnen skall bli en integrerande stadsdel i Göteborg?

- Hur skall man locka personer med en låg socioekonomisk status till Frihamnen?
- Finns det andra planer på hur projektet kan motverka segregationen?
- Hur tror du att projektet i Frihamnen kan minska segregationen i Göteborg som helhet?
- Hur skall Frihamnen bli en välkomnande stadsdel för alla i Göteborg?

9.6 Intervjuguide 5

Peter Molin, S2020:

Frihamnen är en ny stadsdel som i ett tidigt skede har en tanke om en integrerad stad med en social blandning. Vi är intresserade av att få veta om hur detta skall uppnås, vilka planer som finns och hur det kommer se ut i området på lång sikt. I och med Bostadsbolagets övertagande av bostäderna i Hammarkullen så är vi intresserade av hur man tänker sig motverka segregationen långsiktigt i området. Vi är intresserade av hur Göteborg ser på den segregerade staden och hur denna kan motverkas och hur visionerna för staden ser ut.

Vem är du?

- Arbete?
- Utbildning/bakgrund?
- Vad är S2020?

Hur arbetar Göteborg för en socialt hållbar utveckling?

- Hur försöker man bygga samman staden?
- Hur försöker man motverka segregationen?
- Vad görs konkret för att minska segregationen i hela Göteborg?
- Exemplet Kvillebäcken?
- När en ny stadsdel skapas eller omvandling av en gammal, vad är då viktigt att ha med i beräkningarna för att inte skapa segregation?
- Risk för gentrifiering?
- Hur bygger man för att få en socialt hållbar stad?
- Hur ser kontakten med medborgarna ut gällande planering av nya områden?

Hur ser du på planerna för Frihamnen?

- Socialt blandad befolkning och uppnå social hållbarhet?
- Styrkor?
- Svagheter?
- Hyresnivåerna?

- Risk för uppdelning i området?
- Undvika att hyresgästerna med låg hyra pekats ut i området?
- Hur skall gentrifieringen motverkas?

Hur skall Frihamnen bli en integrerande stadsdel i Göteborg?

- Hur skall man locka personer med en låg socioekonomisk status till Frihamnen?
- Hur tror du att projektet i Frihamnen kan minska segregationen i Göteborg som helhet?
- Hur skall Frihamnen bli en välkomnande stadsdel för alla i Göteborg?

Om du hade fått bestämma, hur hade planerna för Frihamnen då sett ut?

Vad vet du om Hammarkullen och hur ser du på området?

- Hyresrätternas skick?
- Utemiljöerna?
- Styrkor?
- Svagheter?
- Hur ser du på Bostadsbolagets övertagande av bostäderna i Hammarkullen?
- Kan det finnas nackdelar med att Bostadsbolaget blir den dominerande aktören i området?
- Risk för hyreshöjningar?
- Risk för undanträngning?
- Hur kan bostadsbolaget minska segregationen i området med de planer som idag finns?
- Hur ser du på de byggplaner som finns för Hammarkullen?

Om du fått bestämma, hur hade då Hammarkullen sett ut?

Analysera?

- Vad tror du är bra strategier för att motverka segregation i staden?

9.7 Intervjuguide 6

Emmali Janson, politiker Miljöpartiet:

Frihamnen är en ny stadsdel som i ett tidigt skede har en tanke om en integrerad stad med en social blandning. Vi är intresserade av att få veta om hur detta skall uppnås, vilka planer som finns och hur det kommer se ut i området på lång sikt. I och med Bostadsbolagets övertagande av området så är vi intresserade av hur man tänker sig motverka segregationen i området.

Vi är intresserade av hur politiker i Göteborg ser på den segregerade staden och hur denna kan motverkas och hur visionerna för staden ser ut från ett politiskt håll.

Vem är du?

- Arbete?
- utbildning/bakgrund?

Hur ser du på segregationen i Göteborg?

- Hur ser det politiska arbetet ut rörande bostadsbyggande i Göteborg?
- Miljöpartiets syn?
- Hur kan politiken påverka segregationen?
- Politikernas ansvar för bostadssituationen?
- Hur involverade har Miljöpartiet varit i utvecklingsarbetet i Hammarkullen och Frihamnen?

Hur arbetar Göteborg för en socialt hållbar utveckling?

- Hur försöker man bygga samman staden?
- Hur försöker man motverka segregationen?
- När en ny stadsdel skapas eller omvandling av en gammal, vad är då viktigt att ha med i beräkningarna för att inte skapa segregation?
- Risker för gentrifiering?
- Hur bygger man för att få en socialt hållbar stad?
- Hur ser kontakten med medborgarna ut gällande planering av nya områden?

Hur ser du på planerna för Frihamnen?

- Socialt blandad befolkning och uppnå social hållbarhet?
- Styrkor?
- Svagheter?
- Hyresnivåerna?
- Risken för uppdelning inom området?
- Risk för utpekning?
- Hur skall gentrifieringen motverkas?

Hur skall Frihamnen bli en integrerande stadsdel i Göteborg?

- Hur skall man locka personer med en låg socioekonomisk status till Frihamnen?
- Hur tror du att projektet i Frihamnen kan minska segregationen i Göteborg som helhet?
- Hur skall Frihamnen bli en välkomnande stadsdel för alla i Göteborg?

Om du hade fått bestämma, hur hade planerna för Frihamnen då sett ut?

Vad du vet om Hammarkullen och hur ser du på området?

- Hyresrätternas skick?
- Utemiljöerna?
- Styrkor?
- Svagheter?
- Hur ser du på Bostadsbolagets övertagande av bostäderna i Hammarkullen?
- Kan det finnas nackdelar med att Bostadsbolaget blir den dominerande aktören i området?
- Risk för hyreshöjningar?
- Risk för undanträngning?
- Hur kan förändringsarbetet i en redan segregerad stadsdel se ut för att motverka segregationen och främja integrationen i staden som helhet?
- Hur kan Bostadsbolaget minska segregationen i området med de planer som idag finns?
- Hur ser du på de byggplaner som finns för Hammarkullen?

Om du fått bestämma, hur hade då Hammarkullen sett ut?

Analysera?

- Vad tror du är bra strategier för att motverka segregation i staden?